
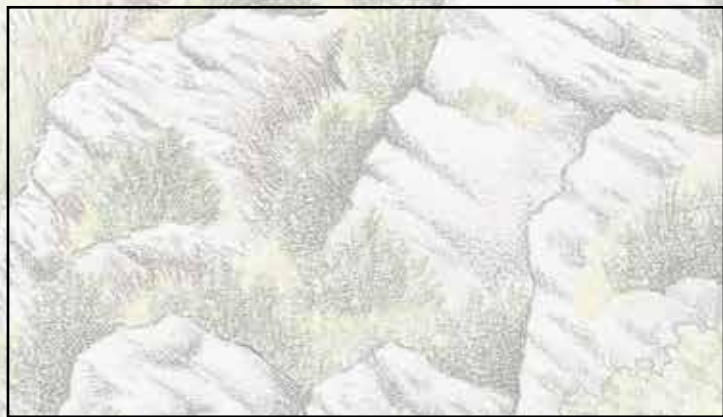

Generalitat
de Catalunya

Guia de la Reserva dels
Ports

Agraïments

Volem agrair l'esforç de totes les persones que han fet possible que aquesta guia que teniu a les mans surti a la llum.

En primer lloc, als autors de les guies anteriors, sobre les altres reserves nacionals de caça (Oriol Armet, Boumort; Joan Rovira, Cerdanya-Alt Urgell; Jordi Xifra, Freser-Setcases; Juan Fernández, Alt Pallars-Aran), ja que han estat el model de referència per a l'elaboració de la guia dels Ports.

També volem mostrar el nostre agraïment a tot el personal que treballa a la Subdirecció General d'Activitats Cinegètiques i Pesca Continental per haver promogut la redacció d'una

guia a cada reserva, amb la finalitat de donar a conèixer el nostre territori arreu del país.

Al director tècnic de la Reserva Nacional de Caça dels Ports de Tortosa i Beseit, Josep Vicenç Jovaní Bordera, que ha cregut en el projecte, l'ha impulsat i hi ha donat suport, així com també als agents rurals i al personal de Forestal Catalana que treballen en l'àmbit de la Reserva, i als membres dels òrgans de govern d'aquesta.

En la mateixa línia, voldríem mostrar el nostre reconeixement per la col·laboració rebuda per part de Joan Mestre, biòleg del Parc Natural dels Ports, per l'assessorament en temes de fauna i flora dels Ports.

Edita:

© Generalitat de Catalunya
Departament d'Agricultura, Ramaderia,
Pesca i Alimentació

Autors:

Xavier Olivé Boix

Il·lustració i fotografies:

Daniel Olivera Àguila
Toni Llobet
Jorge Mateos
Nitramxela
Xavier Parellada
David Pérez
José Ángel Rodríguez
Enrique Ruiz
La Norma

Disseny i concepte:

Richard Martín Vidal

Maquetació i impressió:

Signes, disseny i comunicació, SL

Primera edició:

Setembre 2018

Col·laboracions:

Josep Maria Olmo Vidal - Invertebrats
Aïda Tarragó i Diego Martínez - Amfibis i rèptils
Pilar Camps i Joan Vidal - Patrimoni cultural
Nadia Herrero - Geologia
Santiago Lavin - Gastronomia de l'isard
Salvador Carbó - Museu de Picasso
David Camps Munuera - Geneta
Xavier Parellada - Àguila Cuabarrada
Reserva de la Biosfera Terres de l'Ebre

Revisió lingüística:

Concepció Marco Sanclement

D. L.: B 23175-2018

ISBN: 978-84-393-9757-1

Índex

Pròleg	2
La RNC, un valor de futur	3
La Reserva Nacional de Caça (RNC) dels Ports de Tortosa i Beseit	4
La Reserva de la Biosfera de Terres de l'Ebre	5
Els vertebrats	6
Els mamífers	6
Els quiròpters	8
Els lagomorfs	9
La llebre ibèrica	9
Els ungulats	10
La cabra salvatge	10
El cabirol	14
El porc senglar	16
Els carnívors	18
La fagina	18
La geneta o gat mesquer	19
La llúdriga	20
La guineu	21
El teixó	22
Els ocells	24
Els carronyaires	25
El volor comú	25
Els rapinyaires	26
L'ànguila cuabarrada	26
L'ànguila daurada	27
L'esperver vulgar	28
L'astor	29
El duc	30
El falcó pelegrí	31
Altres ocells	32
La perdiu roja	32
El tudó	33
El tord comú	34
La griva	35
Els amfibis	36
El gripau comú	36
El tòtil	37
El tritó verd	38
La granota verda	39
L'ofegabous	40
Els rèptils	41
L'escurçó ibèric	41
La tortuga de rierol	42
El lludrió ibèric	43
El llangardaix ocel-lat	43
Els peixos	44
L'anguila	44
El barb de Graells	44
El barb cua-roig	45
La madrilla	45
Els invertebrats	46
Macròmia	46
Muntanyesa de primavera	47
Somerset dels Ports	48
<i>Zygaena ignifera</i> (papallona)	48
Llagost-pedra dels Ports	49
<i>Paraphaenops breulianus</i>	49
La vegetació	50
Pi roig	50
Pinassa	50
Faig	51
Carrasca	51
Salze de roca	52
Coscoll	53
Els bolets	54
La geologia	56
Patrimoni cultural	58
Gastronomia	62
Usos tradicionals de la muntanya a la Reserva	66
Activitats a la RNC	67
Llocs d'interès de la perifèria	72
Adreces d'interès	74
Bibliografia	75

Pròleg

La Reserva Nacional de Caça dels Ports de Tortosa i Beseit, amb 28.587 hectàrees, és un terreny de gestió compartida entre tres territoris de parla catalana amb una llarga història comuna. Va ser creada a mitjan segle XX, amb la finalitat de promoure, conservar i protegir diverses espècies de la fauna salvatge autòctona que començaven a trobar-se en perill, i permetre, posteriorment, l'aprofitament cinegètic d'algunes espècies. Des de la darrereria de 1997, la Reserva la gestionen conjuntament les administracions del País Valencià, l'Aragó i Catalunya.

Des que va ser creada, aquest territori s'ha beneficiat d'una protecció i d'un control rigorós dels seus recursos faunístics, fet que ha generat una millora del seu estat de conservació, un ordenament i regeneració dels seus hàbitats naturals, i la potenciació dels recursos turístics i econòmics dels municipis integrats i els del seu entorn. Així doncs, d'una banda, la Reserva ha garantit la continuïtat i millora de les poblacions de totes aquestes espècies, i de l'altra, ha contribuït al desenvolupament turístic i econòmic d'aquestes comarques, de la població local i dels propietaris dels terrenys, molts dels quals són els ajuntaments.

Això s'ha d'agrair a la tasca que ha dut a terme al llarg dels anys l'equip de la Reserva (personal tècnic, guardes de reserves de fauna, agents rurals, personal de l'empresa pública Forestal Catalana i personal administratiu), i també a la col·laboració i el suport de la població local (ajuntaments, propietaris de terrenys, veïns, caçadors, ramaders, pagesos...), que hi han cregut.

Situada a l'extrem oriental del Sistema Ibèric, amb connexió amb la Serralada Litoral, la reserva es troba a la dreta del riu Ebre, orientada de nord-est a sud-oest, i forma part del massís dels Ports o el Port.

Aquestes imponents muntanyes constitueixen el límit natural entre les comarques del Baix Ebre, el Montsià, la Terra Alta, el Matarranya i el Baix Maestrat al sud. Al nord-est s'estén per les serres de Pàndols i de Cavalls i cap al sud-oest pels Ports de Morella. Tota aquesta superfície es distribueix entre nou municipis, set de catalans (Arnes, Horta de Sant Joan, Alfara de Carles, Tortosa, Roquetes, Mas de Barberans i la Sénia), un d'aragonès (Beseit) i un de valencià (la Pobla de Benifassà).

La Reserva se superposa amb altres figures de protecció: el Parc Natural dels Ports, el Parc Natural de la Tinença de Benifassà, la Xarxa Natura 2000, la Reserva Natural Parcial de les Fagedes i la Reserva de la Biosfera de les Terres de l'Ebre, i té per objectiu fer compatibles la conservació de les espècies, el gaudi dels ciutadans i el desenvolupament econòmic i humà del territori en el qual es localitza. I un punt molt important, la desestacionalització del turisme de la zona. Tot això, però, amb un escrupolós respecte per les activitats que s'hi donen de manera tradicional, entre les quals destaquen la ramaderia i els productes ramaders, especialment per la concurrència d'espècies domèstiques i salvatges.

Amb aquesta publicació es pretén divulgar els valors naturals, culturals, gastronòmics i turístics d'aquest espai amb l'objectiu, d'una banda, que ens ajudi a tots plegats a conèixer-los millor, a valorar-los i a respectar-los, i de l'altra, incentivar els amants de la natura a visitar la Reserva. També es pretén que els caçadors tinguin una informació privilegiada del que s'hi fa o s'hi pot fer.

El suport de les institucions locals, veïns i visitants és imprescindible per tal de poder seguir fomentant i conservant aquests valors, i aconseguir que les generacions futures en puguin continuar gaudint.

Teresa Jordà i Roura
Consellera d'Agricultura,
Ramaderia, Pesca i Alimentació

La RNC, un valor de futur

El pas del temps m'ha donat la possibilitat de participar en projectes engrescadors i a la vegada adquirir coneixements en aspectes que d'una altra manera no hauria ni tan sols conegut. Una d'aquestes grans experiències és el fet d'haver format part, des de l'inici fins avui, de la Junta Consultiva de la Reserva Nacional de Caça del Port; primer com a representant de les associacions de Defensa de la Natura (DOGC, Ordre de 21 de maig de 1991) i des de fa uns anys com a alcalde de la ciutat de Roquetes. I avui, també, la puc analitzar com a president del Consorci de Polítiques Ambientals de les Terres de l'Ebre, organisme públic que gestiona la Reserva de la Biosfera de les Terres de l'Ebre.

I és així que des d'aquests tres àmbits puc entendre, i defensar, la interrelació que hi ha entre conservació, promoció i desenvolupament rural. Perquè és evident que no hi hauria Reserva de la Biosfera sense tota una sèrie de valors naturals, faunístics, patrimonials, paisatgístics, culturals o històrics al nostre territori. I en aquest cas, la Reserva Nacional de Caça del Port hi comparteix objectius comuns, com són els de regular l'ús públic d'un recurs natural, preservar un espai natural on habita una de les poblacions de cabra salvatge (*Capra pyrenaica hispanica*) més importants de la península Ibèrica, o generar una dinàmica econòmica per al territori de forma sostenible. Una gestió que ha estat complexa, que ha passat per moments difícils, però ha estat imprescindible per tal que avui puguem gaudir d'una població de cabra salvatge estable, sanejada i consolidada en el nostre marc territorial al massís del Port.

Conjugar els diferents interessos que en aquest espai natural es donen no és senzill: des del respecte i suport a la propietat –privats, municipis i Generalitat– fins a l'aprofitament cinegètic,

l'afecció que provoca la seva expansió, o a la gestió per a la protecció que es fa des de la direcció de la Reserva. Aquesta coordinació ha estat bàsica perquè avui puguem gaudir d'aquesta Reserva. I dic Reserva en sentit genèric perquè no només ha estat la cabra salvatge la que s'ha beneficiat d'aquesta bona gestió. Són moltes les espècies animals que avui gaudeixen de molt bon estat de població gràcies a aquesta figura de protecció que és la Reserva, que ha permès, més a més, reintroduir una altra espècie: el cabirol. Recordo perfectament l'acte d'alliberament dels primers exemplars de cabirol el febrer de l'any 2002 a la zona de Casetes Velles.

És evident que sempre hi ha aspectes a millorar i un podria ser el de l'hàbitat. Com molt bé es diu, en un principi es va haver d'adaptar la densitat de població a les possibilitats de l'hàbitat, i jo crec que avui es fa necessari adaptar l'hàbitat –amb l'obertura de pastures en zones estratègiques en què la cabra salvatge quasi ha desaparegut– per al manteniment i assentament de l'espècie, i evitar que aquesta es desplaci cap a llocs perimetrals o fins i tot fora del massís a la recerca d'un hàbitat més adequat a les seves necessitats.

Compartir aquesta experiència i aprenentatge al costat dels diferents directors, tècnics i guardes, i moltes altres persones que han format part de la Junta Consultiva de la Reserva, ha estat un plaer i una oportunitat per col·laborar a la preservació d'un espai natural –el Port– amb uns valors patrimonials (naturals, paisatgístics i culturals) immensos. Uns valors als quals la presència de la cabra salvatge, a més a més de ser una espècie molt apreciada –un símbol– als nostres pobles i ciutats, aporta avui en dia un valor afegit, un segell de qualitat que, a través de la marca Reserva de la Biosfera, ens ofereix una nova oportunitat de situar les Terres de l'Ebre al mapa del món.

Paco Gas
Alcalde de Roquetes

La Reserva Nacional de Caça (RNC) dels Ports de Tortosa i Beseit

La Reserva Nacional de Caça dels Ports de Tortosa i Beseit va ser creada per la Llei 37/1966, de 31 de maig de 1966, amb l'objectiu principal de preservar la població de cabra salvatge. En aquell moment la població no arribava als 500 exemplars, però en pocs anys es va arribar a prop de 4.000 individus, de manera que l'any 1977 es tornà a obrir la cacera (selectiva), per tal de regular la població, que a principi dels anys noranta ja superava els 6.000 exemplars.

Llavors es va iniciar un procés de gestió amb tres objectius: adaptar la densitat de població a les possibilitats de l'hàbitat, equilibrar la població per edats i per sexes, i millorar la qualitat dels trofeus. Actualment la població de la Reserva es pot considerar estabilitzada al voltant dels 3.500 exemplars.

El desembre de 1997, les administracions de l'Aragó, València i Catalunya varen signar un acord de funcionament per a la gestió conjunta de la Reserva, que defineix dos òrgans de govern: el Consell d'Administració –on hi ha representades les tres comunitats autònomes, els ajuntaments i els propietaris particulars de cada comarca integrada a la Reserva– i la Junta Consultiva, formada per representants de les administracions autonòmiques, ajuntaments, propietaris particulars, consells comarcals, federacions de caça, organitzacions professionals agràries i associacions de defensa de la natura.

La Reserva està situada dins del sistema muntanyós dels Ports, que és el sector més meridional de les serralades costaneres catalanes i el més oriental de la Serralada Ibèrica. El terreny està constituït per materials calcaris mesozoics, aixecats en el plegament alpi, alineats de nord-est a sud-oest, amb una alçada màxima de 1.447 metres al cim del Caro.

El massís s'aixeca bruscament per damunt de les planes litorals del Baix Ebre i el Montsià, a causa d'un sistema de falles paral·leles i escalonades de 1.200 metres de salt, i presenta un caient igual d'abrupte cap a les comarques de la Terra Alta i el Matarranya.

Un relleu tan accidentat com el dels Ports comporta la presència de nombroses comunitats vegetals: alzinars, pinedes, fagedes (les més meridionals de la Península), teixedes, boixedes, brolles culminals, comunitats rupícoles, ripàries i fontinals, etc.

Quant a la fauna, els Ports fan de pont entre la Serralada Ibèrica i les catalanes, i constitueixen una avançada dels invertebrats dels massissos del centre i sud de la Península, i a la vegada, una reserva meridional de fauna centreeuropea. D'entre els vertebrats, en sobresurten les poblacions d'ocells rapinyaires i necròfags (voltors, aufranys, àguiles daurades, cuabarrades, marcenques, calçades, i també falcons, astors, esparvers, ducs, caros, etc.). També són notables les comunitats de peixos als rius del vessant continental. Els mamífers –llúdrigues, cabres salvatges, porcs senglars i cabirols– són els exponents d'un espai que ha preservat una fauna excepcional.

Josep V. Jovaní Bordera
Director tècnic
RNC Ports Tortosa i Beseit

La Reserva de la Biosfera de Terres de l'Ebre

La Reserva de la Biosfera de Terres de l'Ebre és una de les més grans de l'estat espanyol, prop de 370.000 hectàrees; el 20 % de la superfície correspon a ambients marins i el 80 % restant abasta les quatre comarques de l'Ebre català.

El maig del 2013, la UNESCO va designar les Terres de l'Ebre nova Reserva de la Biosfera en el marc del Programa Man and Biosphere. Es reconeixia, d'aquesta manera, l'extraordinari patrimoni natural de les comarques més meridionals del nostre país i el compromís dels seus habitants i institucions per avançar pel camí del desenvolupament sostenible.

D'altra banda, la UNESCO també va valorar els esforços en l'àmbit de la sostenibilitat que la societat ebrenc a i les administracions locals duen a terme.

La UNESCO assigna a les Reserves l'acompliment de tres funcions: la conservació del patrimoni natural i cultural del territori, el desenvolupament social i econòmic de les comunitats locals de manera harmònica amb els valors protegits, i l'adquisició i transferència de coneixement per tal de fer possible aquest desenvolupament sostenible. En aquest sentit, la Reserva de la Biosfera vol contribuir a l'economia del coneixement, a consolidar iniciatives destinades a la recerca i a la difusió d'aquest coneixement i a la creació de llocs de treball qualificats.

En la Reserva de la Biosfera de Terres de l'Ebre hi ha tres zones nucli: els dos parcs naturals (Delta i Massís del Port) i la serra de Cardó (inclosa dins la Xarxa Natura 2000). En aquest sentit, una part important del polinucli de la Reserva coincideix amb la Reserva Nacional de Caça dels Ports de Tortosa i Beseit.

Així doncs, la Reserva de la Biosfera vol posar l'accent en el desenvolupament de les potencialitats del territori d'acord amb la singularitat dels seus actius naturals i amb l'ús sostenible i racional d'aquests. En aquest sentit, el Pla de gestió de la Reserva de la Biosfera posa una atenció especial en donar valor afegit als productes agroalimentaris de les Terres de l'Ebre, promoure un turisme de qualitat lligat a l'experiència del lloc i posar les bases per activar una encara incipient bioeconomia i economia circular.

La nova Reserva neix, per tant, amb l'ànim de convertir-se en un projecte estratègic per a les Terres de l'Ebre, que vol superar el debat estèril entre conservació i progrés social i econòmic i vol contribuir a la millora i diversificació de l'entramat socioeconòmic del territori. És un projecte territorialment cohesionador que dona visibilitat a les Terres de l'Ebre en el mapa del món i en el context de la xarxa mundial de Reserves de la Biosfera.

Els vertebrats

Els mamífers

La comunitat de mamífers és molt nombrosa, i hi predominen els ungulats i els micromamífers. El extensos boscos i masses arbrades més obertes són l'hàbitat ideal de l'esquirol (*Sciurus vulgaris*). Altres micromamífers forestals són la rata cellarda (*Eliomys quercinus*) o la musaranya comuna (*Crocідura russula*), espècie que viu al sotabosc de brolles, arbredes i camps amb parets de pedra. Igualment, destaquen per la gran abundància el ratolí de bosc (*Apodemus sylvaticus*), la musaranya nana (*Suncus etruscus*) o el talpó comú (*Microtus duodecimcostatus*), que suposen la base de la xarxa alimentària de bona part de les espècies dels boscos de la Reserva.

Entre els quiròpters cal destacar la important comunitat d'espècies forestals, com ara el ratpenat dels graners

(*Eptesicus serotinus*) o l'orellut septentrional (*Plecotus auritus*). Els boscos de la Reserva acullen una de les millors poblacions de tot Catalunya d'aquestes espècies, gràcies a la seva extensió i al bon estat de conservació.

Els carnívors més abundants de la Reserva són la guineu (*Vulpes vulpes*), la fagina (*Martes foina*) i el teixó (*Meles meles*). Una bona part dels rius constitueixen l'hàbitat de la llúdriga (*Lutra lutra*), que en aquestes contrades és relativament abundant. Altres espècies més esquerpes presents al territori són el gat fer (*Felis silvestris*), la mustela (*Mustela nivalis*) o la llebre ibèrica (*Lepus granatensis*).

Esquirol

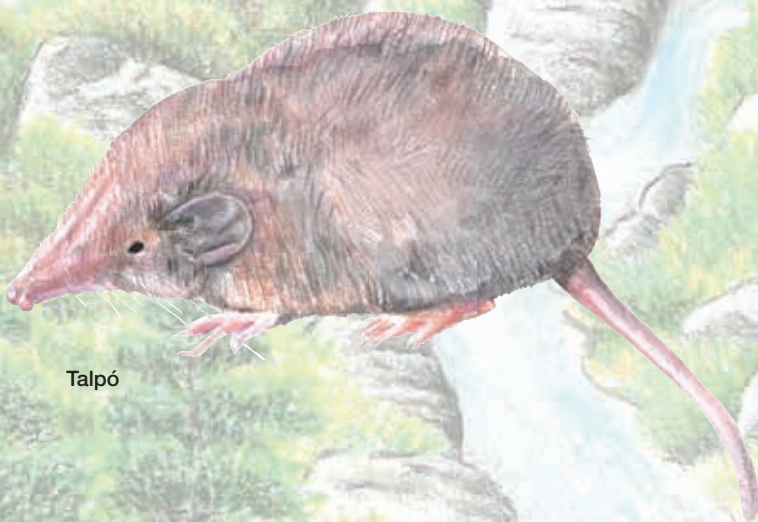
Talpó comú

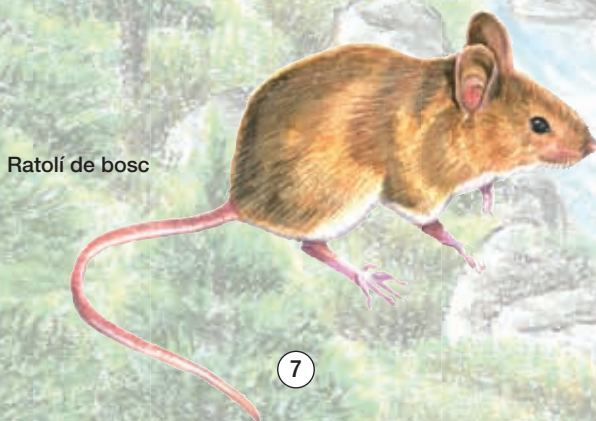
Lúdriga

Rata cellarda

Talpó

Ratolí de bosc

Els quiròpters

Els ratpenats són un dels grups amb més diversitat d'espècies dins els mamífers de la Reserva.

Al territori conviu una comunitat d'espècies més mediterrànies amb altres espècies de tipus medioeuropeu, als indrets més humits i frescos.

Malgrat que són molt desconeguts del públic, tenen una important funció ecològica en el control d'insectes en general i de les plagues forestals en particular. Alguns són bons bioindicadors de l'estat de conservació de determinats boscos, ja que hi ha espècies que necessiten boscos ben conservats, amb diversitat de forats que els serveixen de refugi.

Els amagatalls els troben sobretot a la fusta morta, on viu una gran quantitat d'insectes i les seves larves. Les zones obertes les fan servir com a àrees de caça.

La comunitat de ratpenats dels Ports té una gran rellevància gràcies a la importància dels hàbitats boscosos rocallosos dins del territori.

Hi destaquen el ratpenat gris ibèric (*Myotis scalaris*), a més dels ja esmentats, i el cuallarg (*Tadarida teniotis*), que és un dels ratpenats més grans d'Europa, amb una envergadura de 40-45 cm i es refugia en esquerdes de penya-segats a gran altura.

Ratpenat orellut

Els lagomorfs

La llebre ibèrica *Lepus granatensis*

Descripció de l'espècie

És la llebre més gran de la Península (4-5 kg). Cos allargat amb potes llargues, sobretot les de darrere, que li permeten córrer a gran velocitat o fer salts. Les orelles són llargues i terminades en una punta negra. El color general del pèl és groc grisós amb matisos marrons. El ventre és blanquinós. La cua és petita, blanca per sota i negra per sobre.

Localització i població

Abundant. Viu en àrees de mosaic on es combinen matolls, prats, bardisses i boscos, sempre que no siguin molt freds i humits. L'ús que fa de cada tipus de zona varia en funció de l'època de l'any i de l'hora del dia: selecciona les zones més obertes i amb més insolació durant les primeres i últimes hores, i les zones més tancades durant les hores de més sol.

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie cinegètica.

Biologia

No fa caus (com els conills) sinó nius superficials. Espècie molt prolífica, les femelles poden tenir fins a tres parts en un any, i s'ocupen en exclusiva de les cries, que neixen molt desenvolupades, amb pèl i els ulls oberts.

Malgrat que són actives durant una bona part del dia, es veuen majoritàriament de nit, quan travessen pistes forestals o carreteres. La seva presència es detecta sobretot gràcies al seu característic excrement esfèric ple de restes vegetals (1-2 cm de diàmetre).

S'alimenten de vegetals, principalment plantes herbàcies, tot i que durant alguns moments de l'any poden menjar flors, fongs, fruits i brots d'arbres i arbustos.

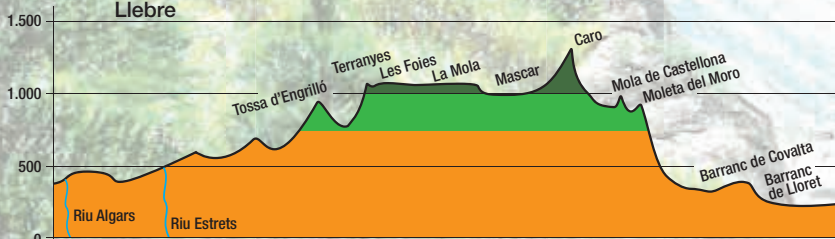
És una espècie bastant social que manté una complexa organització basada en una jerarquia entre individus. Durant el període de zel no són rares les baralles entre mascles.

Longevitat

De 4 a 7 anys (fins a 13 en captivitat).

● Hàbitat Llebre

Els ungulats

La cabra salvatge

Capra pyrenaica hispanica

Descripció de l'espècie

«Lo salvatge», tal com se l'anomena als Ports, és un ungulat d'aspecte corpulent, mida mitjana i extremitats robustes. El color del pelatge varia segons l'època de l'any, el sexe i l'edat dels animals. Exceptuant les taques negres que tenen repartides per diferents parts del cos, el color base del pelatge és ocre.

Els mascles poden arribar a pesar fins a 80 kg (9 anys), amb una mitjana de 55 kg, i les femelles poden arribar a pesar 40 kg (5 anys), amb un pes mitjà de 33 kg.

A la natura, els mascles i les femelles adultes es diferencien fàcilment. A part del fet que els mascles són més grans que les femelles, tenen unes banyes que poden arribar a mesurar fins a un metre de longitud.

A les femelles, les banyes no acostumen a fer més de 15 cm. L'edat dels animals es pot determinar comptant el nombre de segmentacions o «medrons» de les banyes. La longevitat dels mascles pot arribar als 18 anys, mentre que les femelles rarament superen els 16 anys.

Distribució i abundància

La cabra salvatge és un ungulat endèmic de la península Ibèrica. De les quatre subespècies que hi havia, dues s'han extingit (*Capra pyrenaica lusitanica* i *Capra pyrenaica pyrenaica*), la *Capra pyrenaica victoriae* es concentra al nord-oest de la Península i la *Capra pyrenaica hispanica* està distribuïda per les serralades mediterrànies.

A Catalunya, la cabra salvatge es distribueix principalment per les comarques del Montsià, el Baix Ebre i la Terra Alta, i la major part d'aquesta població es troba a la Reserva Nacional de Caça dels Ports de Tortosa i Beseit.

Cabra femella

Des del 1995, també trobem cabres salvatges a la muntanya de Montserrat, on se'n va fer una reintroducció a partir d'animals capturats a la Reserva Nacional de Caça dels Ports de Tortosa i Beseit.

Actualment les més de 5.000 cabres salvatges que habiten al territori català són testimonis de l'increment colossal que han experimentat les seves poblacions. Aquesta recuperació s'inicià l'any 1966 amb la creació de la Reserva Nacional de Caça dels Ports de Tortosa i Beseit, gràcies a les mesures protectores i a la gestió cinegètica que ha establert aquesta Reserva al territori.

La cabra salvatge ha estat sempre una espècie molt valorada des del punt de vista cinegètic. La qualitat dels trofeus, i la inaccessibilitat i la rusticitat de l'animal, són valors molt preuats pel caçador, que es conjuguen amb la riquesa econòmica que suposa l'aprofitament cinegètic (sostenible quan obeeix a un pla gestor) per als municipis del territori.

L'hàbitat de la cabra salvatge és molt variat, tot i que una característica constant és la presència en terrenys rocallosos. La variabilitat altitudinal és molt gran i a la RNC dels Ports de Tortosa i Beseit se'n poden trobar des dels 100 metres fins al capdamunt del mont Caro (1.447 m).

Cabra mascle

Cabra mascle jove

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie cinegètica. El seu aprofitament està regulat i es fa mitjançant un permís nominal, per acostament i sempre acompanyat per personal adscrit a la Reserva.

El nombre de permisos varia en funció de la població i està previst al Pla tècnic de gestió cinegètica anual.

Els permisos poden ser de trofeu (puntuació igual o superior a 205 punts) o selectiu (puntuació inferior a 205 punts).

Atès que actualment es considera que la Reserva disposa d'una densitat de població adequada, des de l'any 2003 no s'inclouen femelles al pla d'aprofitament anual.

Petjada de mida real

Excrement de mida real

Cabra en zel

Curiositats

Es tracta d'una espècie gregària. En general, els grups poden ser de femelles amb la cria de l'any i la de l'any anterior, i generalment són de mida petita, entre 2 i 4 individus. Els grups de mascles són més nombrosos i més inestables al llarg de l'any. Els grups mixtos de femelles i mascles joves es poden trobar durant tot l'any. En canvi, els grups mixtos de femelles i mascles adults són infreqüents, i només se'n veuen a l'època d'aparellament.

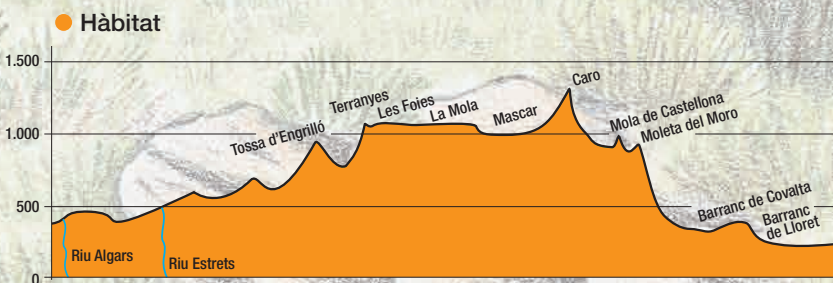
Quan acaba la tardor arriba el zel i amb aquest, els mascles s'apropen a les femelles per construir un ramat mixt. És aleshores quan el mascle té com a fita cobrir el nombre màxim de femelles i per aconseguir-ho no dubtarà a embrancar-se en combats titànics contra mascles rivals.

Els combats consisteixen a donar-se fortes trompades de banyes, emprant l'impuls en caure endavant després d'haver-se alçat sobre les potes del darrere.

La lluita es considera resolta quan un dels contrincants es retira. El comportament del mascle en zel no només es caracteritza per l'agressivitat envers els seus competidors, sinó que per percebre la receptivitat de la femella, el mascle la segueix tot olorant-li els genitals amb gestos ben curiosos: estira el coll, avança el cap fins a tocar el llom amb els extrems de les banyes, treu la llengua per sobre del llavi superior i alhora va emetent sons aguts durant una bona estona. Aquest ritual de la cort protagonitzat pel mascle guanyador, no deixa ningú indiferent.

Durant els mesos d'hivern, l'activitat es duu a terme principalment a les hores centrals del dia, quan la temperatura és més elevada. Durant els mesos d'estiu succeeix tot el contrari, pràcticament no hi ha activitat durant les hores centrals del dia, a causa de la calor excessiva.

L'activitat diària principal és l'alimentació, que pot ocupar més del 50 % del temps segons l'època de l'any. El desplaçament, el descans i el joc ocupen una proporció més reduïda, que també varia segons l'època de l'any.

El cabirol

Capreolus capreolus

Descripció de l'espècie

És l'ungulat més petit de tots i es caracteritza per tenir unes orelles grans i una franja negra al musell. El pelatge, que muda dos cops l'any (primavera i tardor), és curt i mostra una gran varietat de tonalitats (des d'ataronjat fins a marró) a l'estiu, i a l'hivern és més espès i de color gris. Presenta algunes adaptacions al salt, com ara les potents potes del darrere.

Els exemplars de la península Ibèrica tenen un pes mitjà d'entre 15 i 30 kg, i les femelles pesen una mica menys que els mascles. La longevitat de l'espècie és de 12 a 18 anys.

Els dos sexes es diferencien perquè els mascles tenen unes banyes petites amb un màxim de tres puntes.

El banyam cau cada any al mes de novembre i torna a sortir de nou, de manera que està desenvolupat completament als mesos d'abril i maig. Un altre tret diferencial és l'escut anal: als mascles té forma de ronyó i un color cremós, i a les femelles té forma de cor invertit i és de color blanc.

Cabirol mascle

Distribució i abundància

El cabirol pot viure en una gran varietat de medis forestals, tant de coníferes com de frondoses. En aquests ambients troba refugi, aliment i tranquil·litat. Les zones on el bosc alterna amb els conreus o els prats són molt apreciades per aquesta espècie. Rarament es troba per sobre del límit del bosc.

Espècie característica de la fauna autòctona de la Reserva que va desaparèixer fa molts anys per causes imputables a l'ésser humà (persecució venatòria o modificacions del medi natural, com les rompudes massives del medi).

Cabirol femella i cria

Cabirol femella

A partir de l'any 2002 es va posar en marxa un projecte de reintroducció d'aquesta espècie a la Reserva, amb el qual es van alliberar cabirols provinents de Chizé (França) i de la RNC de l'Alt Pallars-Aran. Actualment, la població de l'interior de la Reserva no és massa significativa, però es troba en plena expansió i ja ha colonitzat molts territoris de la perifèria.

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie cinegètica, però que actualment no està inclosa dins del Pla d'aprofitament anual de la Reserva. En alguna Àrea Privada de Caça perifèrica a la Reserva, i per tal de reduir els danys que aquesta espècie causa als conreus agrícoles, es concedeix algun permís de caça per acostament.

Curiositats

Espècie polígama. Els mascles acostumen a ser solitaris i territorials: estableixen i defensen un territori mitjançant l'emissió d'un soroll similar a un gos bordant, que repeteixen uns quants cops. Les femelles van acompanyades de les cries durant bona part de l'any. El zel té lloc de mitjan juliol a final d'agost i és durant aquest període quan es poden observar més fàcilment.

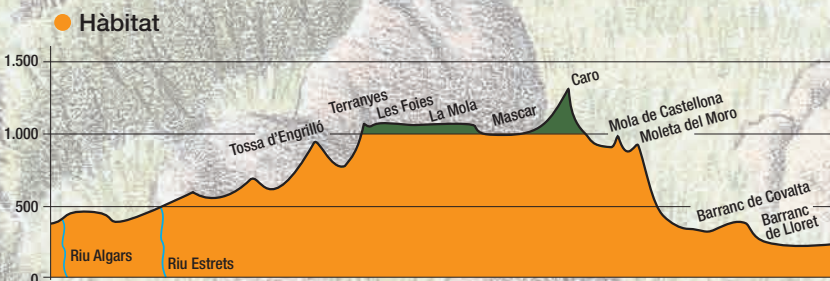
Els parts es produeixen als mesos de maig i juny. Una de les característiques del seu sistema reproductiu és que presenta implantació diferida, és a dir, després de la còpula, que es produeix a final d'estiu, el desenvolupament embrionari queda parat durant un període de 170 dies. Després d'aquesta fase, l'òvul s'implanta a l'úter i s'inicia la gestació pròpiament dita, que dura aproximadament 130 dies més.

Excrement de mida real

Petjada de mida real

El porc senglar *Sus scrofa*

Descripció de l'espècie

Espècie caracteritzada per tenir les orelles i els ulls petits, el musell llarg, les extremitats curtes, el cos curt i robust, el cap gran i allargat i el pelatge dur i abundant. Les cries s'anomenen raions o porcells fins als sis mesos i presenten un inconfusible color marró clar amb ratlles longitudinals més fosques (d'aquí ve el nom de «raions»).

La determinació del sexe al camp és molt difícil. Durant el primer any de vida pràcticament no hi ha

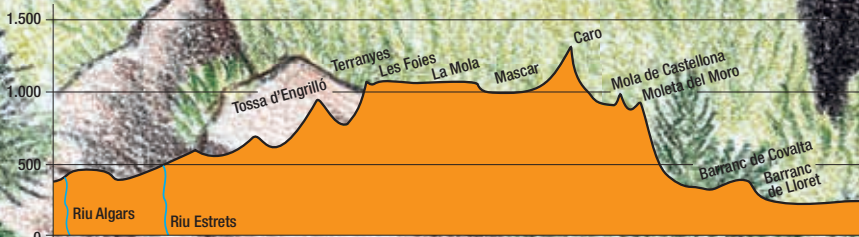
diferenciació sexual a simple vista. El dimorfisme sexual és més acusat a partir dels tres anys d'edat, quan els ullals dels mascles són molt més prominents que els de les femelles, el terç anterior és més ample i es veu la presència dels testicles i del pinzell penià. Aquesta espècie té una longevitat de 10 a 12 anys.

Distribució i abundància

Com a espècie omnívora, utilitza una gran varietat d'hàbitats i se'n poden trobar segons l'època de l'any per tota la Reserva, amb excepció de les zones rocalloses de més altitud. Com que és una espècie que s'amaga molt, no hi ha cap tipus de cens que

Petjada de mida real

Hàbitat

permeti obtenir uns resultats fiables de la població existent. És per això que, per tenir una idea aproximada de la població estimada, s'utilitza el nombre de captures realitzades. Durant els últims anys, el nombre de captures de porc senglar a Catalunya ha crescut de manera exponencial, de les 7.000 captures fetes a la temporada de caça 1990-1991 fins les prop de 35.000 realitzades a la temporada 2013-2014. En la Reserva, tot i que el nombre de captures també ha anat en augment durant els últims anys, la densitat d'aquest ungulat no és comparable a la d'altres territoris de Catalunya, i es considera que està situada al voltant d'1,5 senglars/km².

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie cinegètica. La caça a la Reserva es fa en batuda i està reservada a les colles de caçadors locals.

Curiositats

La unitat social té una estructura matriarcal (amb una femella dominant) i està formada per una agrupació de femelles (tres o quatre) amb les seves cries. Quan s'afegeixen al grup animals de l'any anterior, aquest pot assolir un nombre pròxim a la vintena. Els mascles adults normalment són solitaris encara que, de vegades, es mantenen a prop d'un grup familiar de femelles, i fins i tot dins d'aquest.

El mascle assoleix la maduresa sexual als 8 mesos i la femella als 12 mesos. El zel comença al mes d'octubre i es pot allargar fins al gener. Generalment, té lloc una vegada a l'any i dura uns 21 dies. El període de gestació és de 114 dies. Abans del part, la femella se separa del grup per fer el niu, i excava un forat a terra. L'època de part és de febrer a abril tot i que de vegades pot haver-hi un altre zel i un altre part a la tardor. El nombre de cries per part acostuma a ser d'entre quatre i cinc. Les cries es queden al niu durant la primera setmana i la segona ja comencen a seguir la mare, i alternen la llet amb alguns vegetals.

Excrement de mida real

Els carnívors

La fagina *Martes foina*

Descripció de l'espècie

Semblant a un gat però de la família dels mustèlids. Té el cos allargat, les potes curtes i la cua llarga i molt peluda. Es diferencia de la marta perquè la taca del pit és de color blanc en lloc de grogós, dividida verticalment, i s'estén fins a les extremitats anteriors. Les orelles són més petites i estretes. El pelatge és marronós, més fosc a les potes i la cua. Les femelles, més petites, pesen al voltant d'1,3 kg, mentre que els mascles pesen 2,3 kg de mitjana.

Distribució i abundància

Es distribueix per gran part d'Europa central i meridional, amb l'excepció de les Illes Britàniques, part del Pròxim Orient i l'Àsia central, fins a l'Himàlaia i Mongòlia. A la península Ibèrica és una espècie abundant a la majoria del territori i a Catalunya també ocupa pràcticament tota la superfície, ja que falta tan sols al delta de l'Ebre i a les grans ciutats. Als Ports se'n poden trobar tant en ambients boscosos com rocallosos, on és el carnívor més característic.

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie no cinegètica. L'estat de conservació d'acord amb la UICN és de «Risc mínim».

Curiositats

El zel té lloc durant l'estiu, als mesos de juliol i agost. En aquesta espècie es produeix el fenomen de la implantació diferida, de manera que el desenvolupament de l'embrió

Fagina

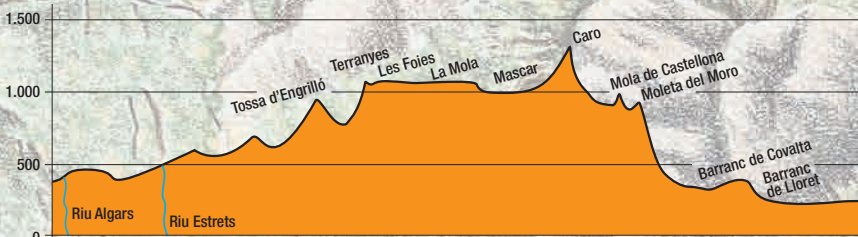
s'atura durant la tardor i l'hivern, i es reactiva a final de febrer; al cap d'un mes aproximadament neixen les dues o tres cries que tenen de mitjana.

Pot ser activa de dia, si bé és més fàcil sorprendre-la de nit amb la llum dels fars del cotxe, a les pistes forestals. És una espècie territorial amb els individus del mateix sexe. Es detecta fàcilment perquè marca el territori amb els excrements. Les seves petjades deixen generalment quatre dels cinc dits marcats i tenen una mida d'uns 4 cm de llargada per 3 cm d'amplada, si no comptem el lòbul del taló en el cas de les extremitats anteriors.

Petjada de mida real

Hàbitat

La geneta o gat mesquer *Genetta genetta*

Descripció de l'espècie

És un carnívor que recorda el gat, però el seu cos és més allargat i estilitzat i el pelatge és pigallat de negre sobre un fons gris clar. Les orelles són ovalades i prominents. Les extremitats són curtes i té les ungles semiretractils. La cua és llarga, amb vuit o deu anells negres, menys marcats cap a l'extrem. Pot arribar a pesar una mica més de 2 kg i els mascles són més grans que les femelles, tot i que aquesta característica no permet diferenciar-los. En llibertat, les genetes viuen al voltant de 7-8 anys, però en captivitat poden arribar als 13.

Distribució i abundància

La geneta pot ocupar qualsevol tipus d'hàbitat, sempre que tingui suficient cobertura que li proporcioni protecció. Ocupa boscos de tota mena, matollar, zones rocalloses, cultius i proximitats de les poblacions humanes. La distribució originària de la geneta és l'Àfrica i el Pròxim Orient. Probablement, van ser els àrabs els que la van introduir a Europa. Actualment, en aquest continent es troba a la península Ibèrica i al sud de França. També és present a Mallorca, Eivissa i Cabrera però no a les illes Canàries. A Catalunya ocupa pràcticament la totalitat del territori, amb l'excepció de

les zones més altes del Pirineu i zones més estèpiques.

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie no cinegètica, l'estat de conservació d'acord amb la UICN és de «Risc mínim».

Curiositats

L'època de zel sol ser als mesos de febrer i març, encara que es pot produir en qualsevol època de l'any. És l'únic moment en què conviuen els mascles i les femelles, ja que els individus adults solen ser solitaris. Després d'una gestació de 10 setmanes aproximadament, es produeix el naixement de dues o tres cries. Fa una ventrada a l'any.

És d'hàbits nocturns, i per tant, tot i ser una espècie bastant abundant, és difícil d'observar. Com la resta de carnívors, aquesta espècie mostra una territorialitat marcada, en especial davant dels individus del mateix sexe. Així, els territoris dels individus de sexe diferent es poden solapar molt. S'enfila molt bé pels arbres.

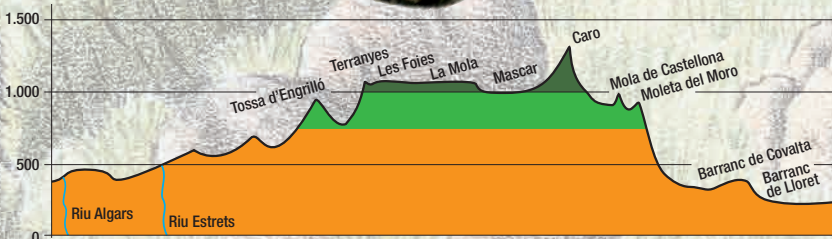
Petjada del davant
de mida real

Petjada del darrere
de mida real

● Hàbitat

La llúdriga *Lutra lutra*

Descripció de l'espècie

Mustèlid de morfologia cilíndrica, cap ample, orelles curtes i arrodonides, ulls petits i extremitats curtes amb membranes interdigitals completes, tant a les extremitats davanteres com a les posteriors. La cua és allargada, gruixuda, però acabada en punta. El pelatge és molt dens i impermeable, de color marró intens, excepte les galtes, gola i parts ventrals, que són de color marró clar a gris platejat. Els mascles grans poden arribar a pesar de 10 a 12 kg i les femelles uns 7 kg de mitjana. La seva alimentació està basada en peixos, però també pot menjar mamífers, rèptils, amfibis, crustacis i insectes. Té una longevitat de 2 a 10 anys.

Distribució i abundància

Llacs, rius, rierols, embassaments, aiguamolls i zones d'aigües costaneres són l'hàbitat característic de la llúdriga. No obstant això, se'n poden trobar en indrets allunyats de l'aigua quan fa desplaçaments. Necessita que hi hagi una bona cobertura vegetal, de manera que les zones canalitzades són inadequades per a aquesta espècie. La llúdriga es troba distribuïda per Europa, nord d'Àfrica i la major part d'Àsia. A Catalunya, se'n troba a bona part del Pirineu i Prepirineu i a certes conques del sud. A l'àmbit dels Ports la podem trobar als rius del vessant continental, on compta amb un pla de conservació aprovat per l'Ordre MAB/138/2002, que inclou els rius Matarranya, Algars, Ulldemó, Estrets i Canaletes.

Llúdriga

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie no cinegètica i protegida. L'estat de conservació, d'acord amb la UICN, és de «Gairebé amenaçat».

Curiositats

Presenta la característica reproductiva de la implantació diferida. No tenen una època específica d'aparellament, i per tant els parts es poden produir en qualsevol moment de l'any, tot i que la majoria es produeixen a final de la primavera i principi d'estiu. Pot tenir de dues a tres cries.

Els seus hàbits són crepusculars i nocturns i durant el dia descansa entre la vegetació o dintre del cau. Tot i ser una espècie aquàtica, es desplaça ràpidament per terra. És una espècie solitària, excepte durant l'aparellament i en el cas de la femella, durant la cria.

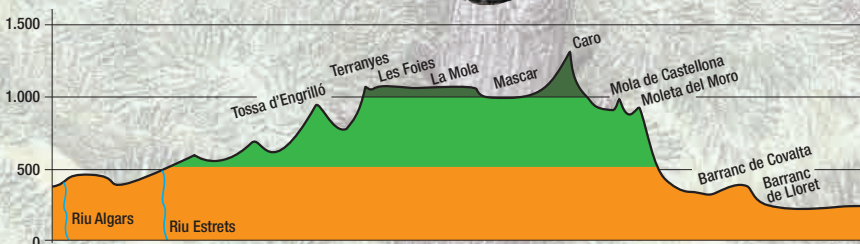

Excrement
(la mida és molt variable)

Petjada de
mida real

Hàbitat

La guineu *Vulpes vulpes*

Guineu

Descripció de l'espècie

És l'únic cànid present a la Reserva. De mida relativament petita, amb un musell allargat i orelles grans, triangulars i punxegudes. Té una cua llarga, que equival al 70% de la longitud del cap i el tronc i li confereix una silueta característica que facilita la identificació. Les seves extremitats són curtes i els sentits de l'olfacte, l'oïda i la vista es troben molt desenvolupats. El pelatge és llarg a l'hivern i molt més curt durant l'estiu. Té una coloració relativament variable, generalment marró vermellós per les zones dorsals i laterals i blanc per sota, incloent-hi la gorja, el mentó i el musell. La part de les potes i la part de darrere de les orelles són negres. Té una longevitat de 2 a 6 anys.

Distribució i abundància

Es pot trobar en tota mena d'ambients, fins i tot en algunes zones s'ha adaptat als medis completament humanitzats, com el centre de grans ciutats. A la península Ibèrica es troba des del nivell del mar fins l'alta muntanya. A la Reserva es pot trobar en bona part dels hàbitats, ja que la seva presència depèn de la disponibilitat de menjar. Es detecta fàcilment pels rastres que deixa d'excrements i petjades.

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie cinegètica, l'estat de conservació d'acord amb la UICN, és de «Risc mínim».

Curiositats

Espècie solitària i oportunista, explota una gran diversitat de recursos alimentaris en funció de l'abundància: petits rosegadors, fruits madurs, insectes i cucs de terra, amfibis, rèptils, carronyes i ungulats de pocs dies. Quan el menjar abunda, acostuma a enterrar-lo per fer-ne ús en èpoques desfavorables.

Les guineus tenen diversos caus dins el seu territori que poden haver construït elles mateixes o haver-los robat a altres espècies, com ara teixons. Els caus més grans els fan servir durant l'hivern i per parir i els més petits són utilitzats de manera puntual o per emmagatzemar-hi menjar.

Té els sentits de l'oïda i l'olfacte molt fins i els fa servir per detectar les preses. La comunicació entre els diferents membres dels grups familiars es fa mitjançant llenguatge corporal, emetent sons i per l'olor.

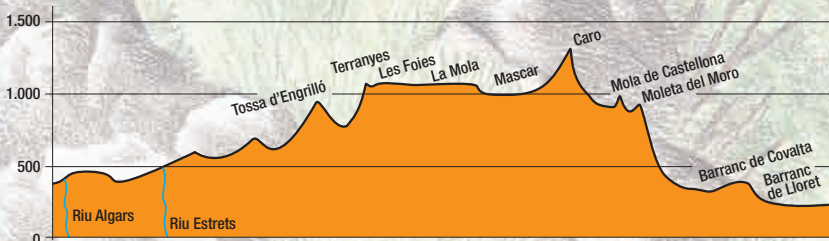

Excrement de mida real

Petjada de mida real

Hàbitat

El teixó

Meles meles

Descripció de l'espècie

Mustèlid gros i compacte, amb unes extremitats curtes d'ungles fortes, especialment llargues a les extremitats de davant. La cua és curta.

Els mascles, més grans que les femelles, poden arribar a pesar fins a 12 kg. El pelatge té un color gris uniforme, tot i que pot variar bastant. Les parts inferiors i les extremitats són de color negre.

El cap és blanc amb una banda negra a cada costat, com si fos una màscara. Les orelles són petites, amb l'extrem de color blanc, i el morro és llarg i afilat.

Distribució i abundància

Aquesta espècie habita una gran varietat d'ambients, des de zones d'alta muntanya fins a zones costaneres o d'aiguamoll.

L'únic condicionant important és la presència de vegetació que els permeti amagar els seus caus; és per això que es troba preferentment en boscos, on arriba a les densitats més elevades, en especial als boscos caducifolis.

Es troba pràcticament a tots els països d'Europa i ocupa tot el territori peninsular; per contra, no es troba a les illes Balears ni a les Canàries.

A Catalunya se'n pot trobar gairebé pertot arreu, tant a les zones més humanitzades com als aiguamolls, com, per exemple, al delta de l'Ebre o als aiguamolls de l'Empordà.

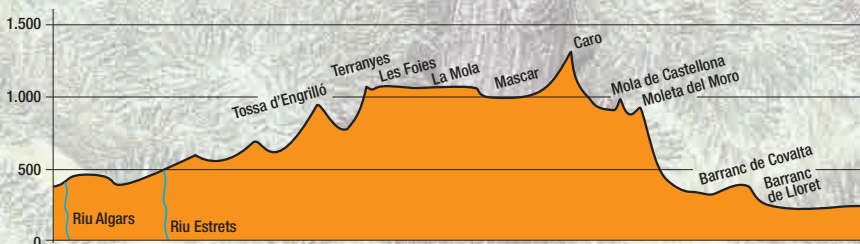
A la Reserva se'n troba en bona part dels hàbitats.

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie no cinegètica, l'estat de conservació d'acord amb la UICN és de «Risc mínim».

● Hàbitat

Curiositats

És una espècie omnívora, que mostra preferència pels cucs de terra, insectes, vegetals i micromamífers.

Presenta la particularitat reproductiva de la implantació diferida. L'època de zel és variable, però sol ser entre els mesos de febrer i abril. La gestació vertadera dura unes set setmanes i les cries habitualment són dues o tres. Els parts tenen lloc entre final de gener i el març de l'any següent.

Són de costums crepusculars i nocturns, i varien segons l'època de l'any: a l'estiu l'activitat nocturna és més intensa mentre que a l'hivern es redueix i la combina amb períodes de descans.

Excava uns caus molt profunds amb diverses entrades, passadissos i cambres. Viuen generalment en grups, la mida dels quals depèn de la quantitat d'aliment disponible.

Excrement

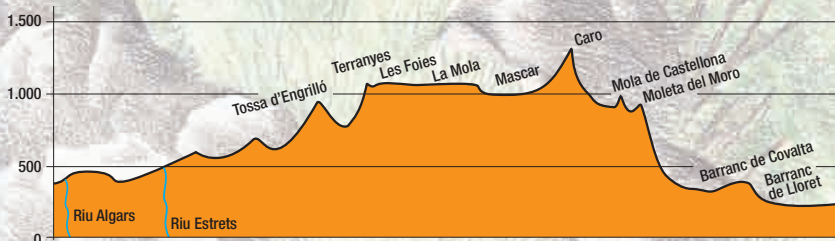

Petjada del davant de mida real

Petjada del darrere de mida real

● Hàbitat

Els ocells

L'interès ornitològic de la Reserva es basa en la gran diversitat de biòtops que ofereixen els Ports, fet que permet que s'hi estableixi una fauna rica i variada. Molts ocells troben als Ports les condicions d'hàbitat o de refugi idònies per viure i nidificar. Hi destaquen els grans rapinyaires de nidificació estival com l'àguila marcenca (*Circaetus gallicus*), l'àguila calçada (*Aquila pennata*) i l'aufrany (*Neophron percnopterus*).

Respecte als passeriformes, cal destacar el còlit negre (*Oenanthe leucura*), la llucareta (*Carduelis citrinella*), la tallareta cuallarga (*Sylvia undata*), el tallarol emmascarat (*Sylvia hortensis*) i el trobat (*Anthus campestris*).

Pel que fa als cuculiformes, destaquem el cucut (*Cuculus canorus*), i dels estrigiformes, el mussol (*Athene noctua*) i el caro (*Strix aluco*). Dels piciformes destaquem el picot garser gros (*Dendrocopos major*).

Llucareta

Mussol

Àguila marcenca

Els carronyaires

El voltor comú *Gyps fulvus*

Descripció de l'espècie

De grans dimensions, pot arribar a tenir una envergadura de 260 cm. Al vol presenta una característica silueta robusta amb les ales llargues i amples, la cua curta i el coll recollit. El plomatge és de color canyella al dors, el ventre i la meitat anterior de les ales. La resta de les plomes i la cua són marró fosc. El cap i el coll estan coberts d'un borrisoll blanc. A la base del coll presenta un collar de plomes llargues. Vola planant amb les ales gairebé immòbils, aprofitant els corrents tèrmics i de vessant, que li permeten també recórrer grans distàncies. Té una longevitat de 25 a 35 anys.

Distribució i abundància

Abundant. Prefereix les valls seques i obertes o els altiplans, pels quals patrulla a la recerca d'aliment. També té una marcada preferència pels penya-segats i cingles calcaris. Al massís del Port les colònies se situen a una altitud mitjana de 783 metres.

Voltor en vol

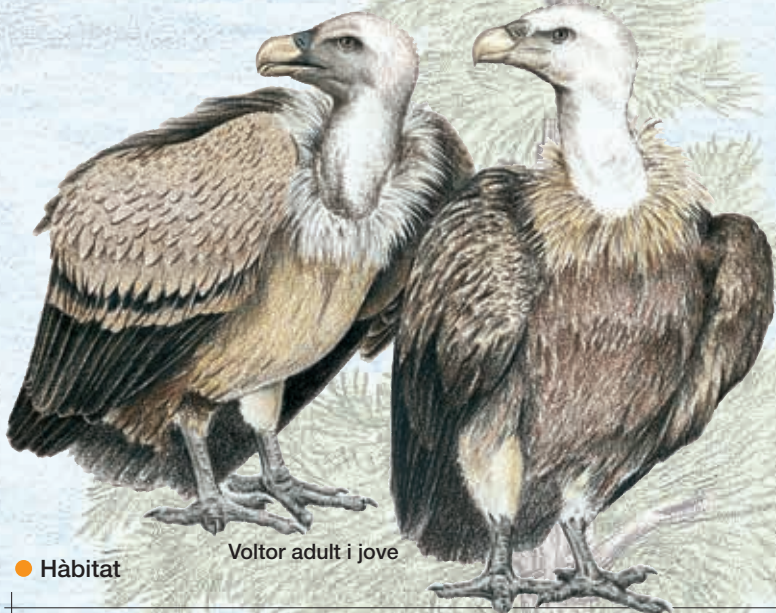

Gestió i conservació de l'espècie

A l'Estat espanyol es considera fora de perill, segons el *Libro rojo de las aves de España*. Espècie protegida a Catalunya.

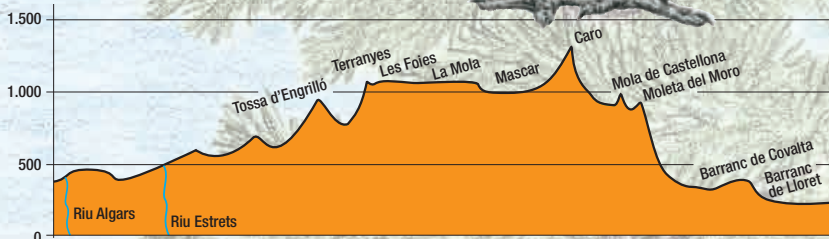
Curiositats

Pràcticament carronyaire, menja sobretot els músculs i les vísceres d'animals morts, generalment ungulats. Fa servir sovint els canyets i pot fer desplaçaments de més de cinquanta quilòmetres per aconseguir aliment. Igual que la resta de carronyaires, té un paper fonamental de neteja de cadàvers en el medi i redueix el risc de propagació de malalties.

Voltor adult i jove

● Hàbitat

Els rapinyaires

L'àguila cuabarrada *Hieraetus fasciatus*

Descripció de l'espècie

Rapinyaire d'envergadura mitjana (150-170 cm). Les parts superiors són de color bru fosc quasi negre a les puntes de les ales, amb una taca dorsal quasi blanca. La cua és força llarga i quadrangular, amb mitja dotzena de bandes tènues i una banda terminal ampla i fosca. En vol mostra un cos blanc que contrasta amb unes ales fosques.

Distribució i abundància

El seu hàbitat natural són muntanyes rocoses de mitjana i baixa altura amb maleses i pi bord o sapí, des d'on fa incursions a les zones veïnes. És una espècie de distribució indoafricana, present des de la península Ibèrica fins a l'est del Mediterrani i sud-oest d'Àsia. A la península Ibèrica ha experimentat una forta davallada des dels anys setanta. Les poblacions llevantines i catalanes, que havien estat les més denses de la Península, van tenir un descens superior al 20%. A la zona dels Ports, tot indica que ha passat una cosa semblant als altres indrets. És un bon espai per a l'espècie, però la densitat és molt baixa, probablement a causa de la competència amb altres rapinyaires com l'àguila reial, el voltor comú i fins i tot el falcó pelegrí. S'ha observat que els individus es desplacen fora dels Ports (on crien) per buscar aliment, de manera que els moviments estan relacionats amb el requeriment i la disponibilitat d'aquest.

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie protegida a Catalunya que, d'acord amb el *Libro rojo de las aves de España*, està oficialment catalogada com a espècie «amenaçada».

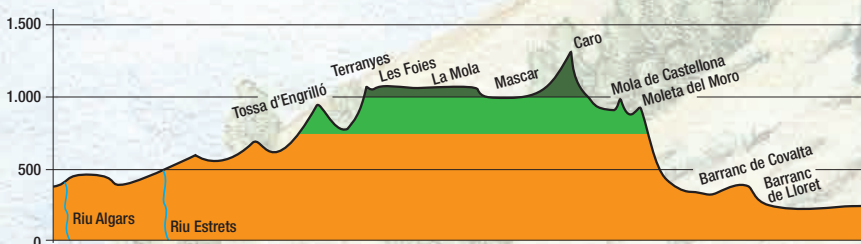
Curiositats

Utilitza branques grosses que entapissa amb branques verdes més fines per fer el niu, i aquest va augmentant de volum amb el temps. El pot utilitzar diversos anys i tenir-ne d'alternatius.

La posta d'ous és a final de febrer o principi de març. Normalment en fa dos i són blancs, mats i amb taques brunes o liles. Sol incubar la femella, però de vegades l'ajuda el mascle, durant 40-42 dies. Com en altres rapinyaires, sovint només en sobreviu un. El que queda ja té les plomes a partir dels 30-45 dies. Volen al voltant dels 65 dies, però s'estan amb els adults uns dos o tres mesos més.

● Hàbitat

L'Àguila daurada *Aquila chrysaetos*

Descripció de l'espècie

Sens dubte és l'Àguila més gran de la Reserva, que pot arribar als 2,3 metres d'envergadura. En vol, a més de la mida, es caracteritza per la majestuositat, el planatge remuntant, plomes primàries molt desplegadas i lleugerament corbades cap al davant en forma de «V» oberta. Presenta un plomatge marró fosc amb tonalitats més daurades al cap i al clatell. Al vol, els joves es diferencien dels adults perquè tenen una taca blanca a la part de sota de les ales i la cua tota blanca, excepte una franja fosca terminal. Les femelles són més grans que els mascles.

Distribució i abundància

Associada quasi sempre a hàbitats rupícoles amb cingleres o penjats, fuig d'àrees forestals extenses, ja que els conills, que són la seva principal font d'alimentació, es troben amb molta més facilitat en zones obertes.

És un ocell exclusiu de l'hemisferi nord amb un patró de distribució típicament holàrtic. A la península Ibèrica ocupa els principals sistemes muntanyosos. Als Ports, durant els anys setanta i vuitanta es considerava una espècie en regressió, però la sensibilització de la població i l'abandonament

de zones rurals n'han possibilitat la recuperació. Avui dia es considera que la població es manté estable.

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie protegida a Catalunya que, d'acord amb el *Libro rojo de las aves de España*, està catalogada com «Quasi amenaçada».

Curiositats

S'alimenta principalment de mamífers de mida mitjana com conills i llebres (i fins i tot cabrits salvatges); també ocells com perdius i rèptils com els fardatxos. També pot menjar carronya.

Les parelles es formen normalment per a tota la vida i són fidels al seu territori, on poden arribar a construir diversos nius, que utilitzen alternativament durant anys. Els nius generalment estan situats en relleixos rocosos i molt esporàdicament en arbres. Normalment ponen dos ous, que són de color mat i blanc, de vegades amb taques vermelloses o grises, i la posta és cap a mitjan març.

Àguila daurada posada

L'esperver vulgar *Accipiter nisus*

Descripció de l'espècie

Es tracta del més menut dels accipítrids. La femella és molt més gran que el mascle. Es caracteritza en vol per tenir les ales curtes i arrodonides i la cua llarga.

El mascle té les parts posteriors d'una tonalitat gris pissarra fosc i el pit i les parts inferiors llistats d'un color rogenc; la cua presenta franges grises i terroses.

La femella té les parts inferiors molt marcades de gris i una cella blanca per damunt i darrere de l'ull. Les femelles són semblants a l'astor, però de mida més petita.

Distribució i abundància

És un ocell sobretot forestal. Al Port la podem trobar a tot arreu, però amb més probabilitat a les pinedes tant de pi roig com de negral, a vegades prop de masos i zones agrícoles.

També és present a la fageda del Retaule. De fet, l'espècie té una certa predilecció per zones ombrívoles i humides.

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie protegida a Catalunya, al *Libro rojo de las aves de España* està catalogada com «No avaluada».

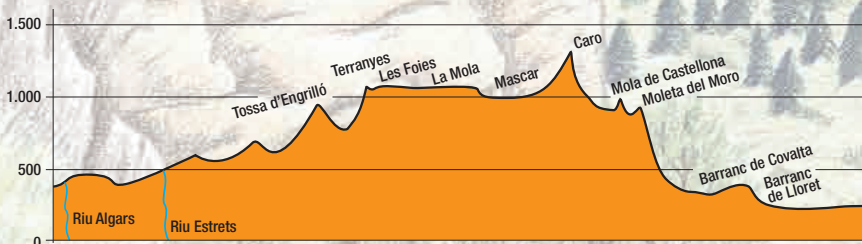
Curiositats

Es tracta d'una espècie ornitòfaga que augmenta la diversitat de captures quan cria si es troba prop de zones agrícoles, on captura «vileros» (pardals), estornells, merles i tudons.

Nidifica damunt dels arbres a altura variable, a l'enforcadura entre el tronc i les branques laterals, preferentment en zones ombrívoles amb poc sotabosc. Generalment, la posta és de quatre o cinc ous sense lluentor i de color blanc blavós. Es produeix durant el mes de maig o juny, la qual cosa els permet disposar de més individus joves d'altres espècies per alimentar-se.

● Hàbitat

L'astor

Accipiter gentilis

Descripció de l'espècie

Rapinyaire d'ales amples i cua llarga. Els mascles adults per damunt són d'un color gris blavós, mentre que en les femelles el gris presenta tons més semblants a la pissarra. Els dos sexes tenen una cella blanca per damunt i darrere de l'ull. Les parts davanteres i inferiors són blanques i finalment barrades de gris. Les femelles són més grans que els mascles. Els exemplars joves són més clars per damunt i ocres per sota, amb llistes en forma de gotes.

Distribució i abundància

És un ocell fonamentalment forestal que té preferència per les pinedes tant de pi roig (*Pinus sylvestris*) com de negral (*Pinus nigra*). Als Ports hi resideix, però rarament hi nidifica.

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie protegida a Catalunya, al *Libro rojo de las aves de España* està catalogada com «No avaluada».

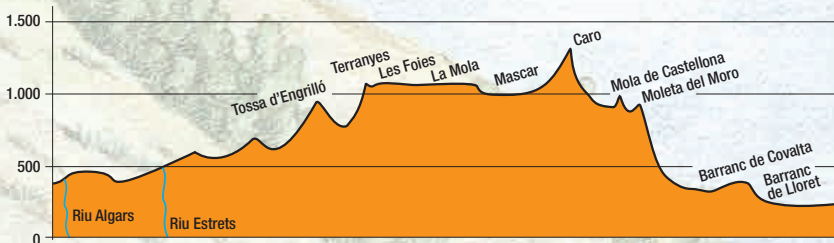
Curiositats

Solen volar per damunt però molt a prop de la capçada dels arbres, de manera que quan detecten una presa es llancen dins del bosc. S'alimenten d'ocells forestals i mamífers, tant de mida mitjana com menuda, així com de fardatxos. De vegades, també d'insectes i erugues.

Nidifiquen d'abril a juny i ho fan en zones boscoses. Normalment la posta és de dos a tres ous, rugosos i sense lluentor. La incubació, que dura 36-41 dies, generalment és a càrrec de la femella, que pon els ous en intervals de tres dies. El mascle es dedica a aportar aliment.

● Hàbitat

El duc *Bubo bubo*

Descripció de l'espècie

És el més gran dels mussols presents a la Reserva (i a Europa). La femella és molt més gran que el mascle. Té unes orelles ben visibles, el pit és lleonat amb taques fosques i els ulls molt grans de color carabassa. Les parts superiors tenen unes taques fosques ben definides. De costums solitaris, caça en fer-se de dia o de nit. El vol és majestuós. Sol posar-se en roques o branques.

Distribució i abundància

Mostra preferència per les cingleres i matollars i també se'n troba en zones més forestals, on de vegades competeix amb l'astor. Als Ports hi resideix, però ha tingut una forta davallada a partir de l'any 2007.

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie protegida a Catalunya, al *Libro rojo de las aves de España* està catalogada com «No avaluada».

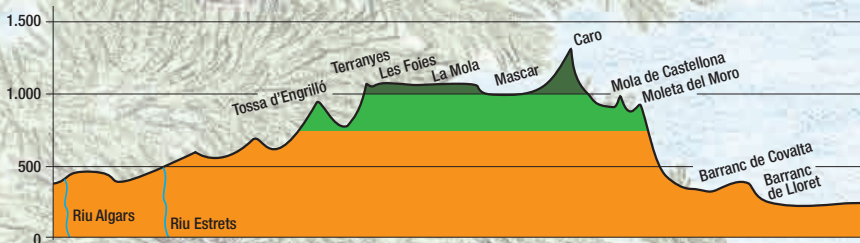
Curiositats

La seva alimentació depèn de la disponibilitat, però en general està integrada per conills, rates, esquirols, colúmbids, etc. No és rar veure'l pels oliverars i camps, a vegades allunyat d'on cria.

Nidifica normalment en penya-segats, a les parts exteriors de la serralada, als ecotons entre la serra i el matollar. Generalment fa una posta de dos o tres ous blancs, llisos amb alguns puntets i lleugerament lluent, i el període és de final de gener a principi de març. La femella és l'encarregada de la incubació, que sol durar 34-36 dies, i el mascle s'encarrega de l'alimentació.

● Hàbitat

El falcó pelegrí

Falco peregrinus

Descripció de l'espècie

És el més poderós dels falcons que podem observar a la Reserva. Les femelles són més grans que els mascles. En vol mostra un pit ample i ales punxegudes amb el braç ample. Els adults són d'un color gris pissarrenc per damunt amb la base de la cua i carpó més pàl·lids; el pit i el ventre són blancs i finalment barrats; tenen el capell i la bigotera negres. Els joves tenen el pit i el ventre llistats amb el fons cremós. El color que predomina al dors és el bru, de manera que les plomes són marró fosc amb marge pàl·lid, sobretot les primàries i cobertores.

Distribució i abundància

És un ocell típicament rupícola, que ocupa principalment espadats i cingleres. L'evolució de les seves poblacions sembla favorable, ja que al sud de Catalunya se n'han localitzat 82 territoris, i són les comarques del Montsià, el Baix Ebre i la Terra Alta, amb 38 parelles, les que en tenen més quantitat.

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie protegida a Catalunya, d'acord amb el *Libro rojo de las aves de España* està catalogada com «No avaluada».

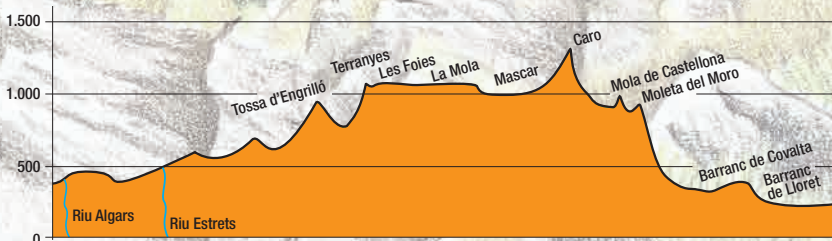
Curiositats

És un magnífic caçador. Captura principalment ocells que poden arribar a pesar 1.000g. Normalment els mata en vol, de manera que assoleix una gran velocitat en fer un picat amb les ales tancades i les mata d'una fortíssima urpada. També pot capturar mamífers, alguns rèptils, com fardatxos, i insectes.

Nidifica en relleixos rocosos als penya-segats, des d'on té una bona visió del territori. Generalment, la posta és de tres o quatre ous, llisos, mats, de color crema amb taques grogues. La posta es produeix durant el mes de març, amb una sola pollada.

● Hàbitat

Altres ocells

La perdiu roja *Alectoris rufa*

Descripció de l'espècie

Galtes i gola blanques ribetejades amb una franja negra, sota la qual es troba un ratllat negre que arriba fins el pit. Flancs de color gris clar, molt llistats de marró, blanc i negre i plomes de les parts superiors del dors de color marronós. Bec i potes vermelles. Igual que la perdiu xerra, té els laterals de la cua de color vermellós, però de color gris a la part central.

Els dos sexes són molt similars morfològicament, però els mascles són més robustos que les femelles, amb el cap més gros i presència d'esperons a les potes.

Distribució i abundància

Li agraden els conreus de cereals així com els de regadiu, matollars i prats, i més rarament se'n troben en pinedes de pi negral. Es torna rara a partir dels 800 metres.

A la Reserva es tracta d'una espècie escassa, ja que l'abandonament dels cultius i l'augment de la massa forestal han propiciat la disminució de les seves poblacions.

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie cinegètica.

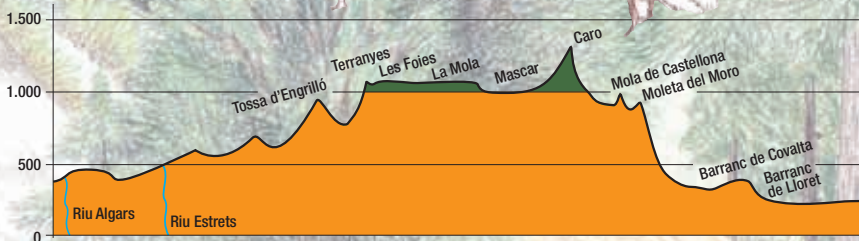
Curiositats

S'alimenta principalment de llavors i fulles de plantes de diversos tipus (gramínies i lleguminoses). També d'insectes, especialment els animals joves durant la primavera i l'estiu.

Nidifica per tot el territori i cria de final d'abril a maig. Sol fer una posta de 7 a 16 ous i a partir del juliol i l'agost s'observen els grups familiars; és aleshores quan alguns rapinyaires fan una forta predació. És una espècie molt sedentària, tot i que pot fer petits desplaçaments per alimentar-se o a causa de la pressió cinegètica. Els mascles canten amb freqüència, sovint des de llocs enlairats per delimitar el seu territori. Se solen desplaçar corrent i alcen el vol quan es veuen molt pressionades, amb batecs vibrants i planatges amb les ales arquejades.

● Hàbitat

El tudó

Columba palumbus

Descripció de l'espècie

És el més gran dels coloms. Té les ales i la cua més llargues que la resta d'espècies del seu grup. La part superior és gris-blavosa i la part inferior una mica més clara. Presenta unes marques blanques molt destacades al coll. Al costat d'aquestes marques blanques també en té de verdes i porpres, i una banda ampla negra al final de la cua. A les ales té unes bandes transversals blanques que quan vola destaquen molt. El bec és de color grogós, així com l'iris de l'ull.

No és possible diferenciar els mascles de les femelles.

Distribució i abundància

Espècie vinculada a tota mena de boscos, però principalment de carrasques, zones limítrofes i també zones de conreu amb arbres aïllats. Les densitats més elevades es troben als ambients mediterranis de tipus mosaic, amb alternança de conreus i boscos. A la Reserva és una espècie freqüent i repartida per tot el territori.

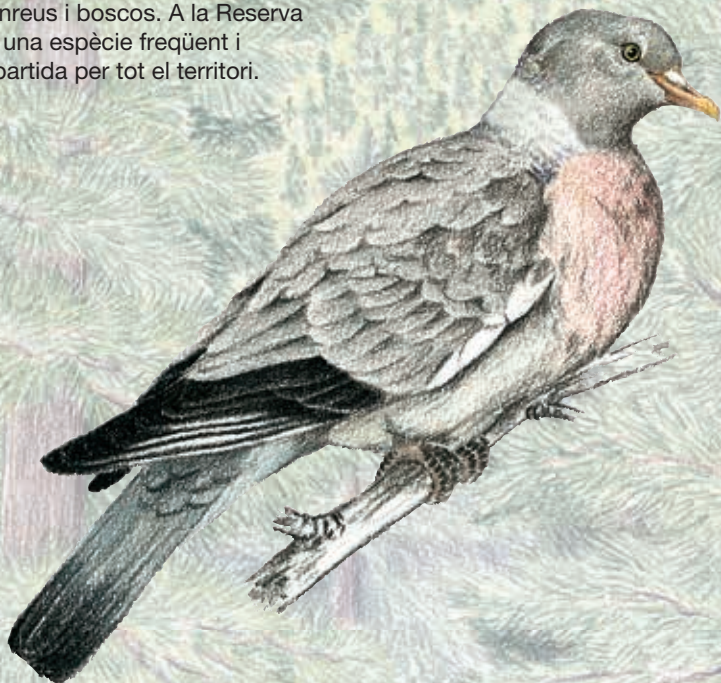
Gestió i conservació de l'espècie

Espècie cinegètica.

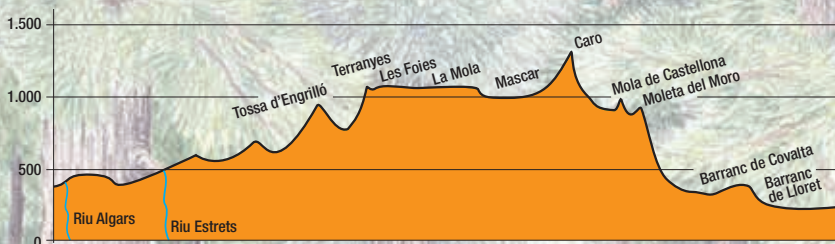
Curiositats

La seva alimentació és principalment vegetariana, integrada per glans, fulles, llavors i esporàdicament petits invertebrats. Nidifica sobre els arbres, en zones de bosc o en arbres aïllats. Generalment fa una posta de dos ous, llisos, blancs i lluents. La posta pot començar al mes de març, tot i que generalment és a l'abril.

És una espècie migradora parcial. La migració s'inicia al setembre i l'octubre, però també arriben ocells hivernants. Espècie gregària fora de l'època de reproducció, especialment als llocs d'alimentació i descans. Els grups poden ser molt grans a l'hivern. Quan arrenca el vol fa un soroll fort amb les ales.

● Hàbitat

El tord comú

Turdus philomelos

Descripció de l'espècie

D'aspecte petit i compacte, amb la cua també bastant curta. El plomatge és de color marró pel dors i blanc groguenc o blanc per sota, densament clapat de negre, a diferència de la griva. La part inferior de l'ala és de color ocre rovellat, i de vegades és possible apreciar-lo en vol.

Sovint també s'observa un to ocre lleugerament més càlid als flancs, a prop de les ales i al pit. Els dos sexes són similars.

Distribució i abundància

Acostuma a freqüentar les zones de bosc, boscatges, matollars, oliverars i els cultius de secà.

Té preferència per boscos mixtos o de coníferes, humits i molsosos, amb un sotabosc dens.

A la Reserva, hi resideix escassament, i la seva presència és molt més abundant a les planes que envolten els Ports.

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie cinegètica.

Curiositats

S'alimenta de cucs, cargols, insectes, fruits i baies diverses, sobretot a la tardor i estiu avançat.

Nidifica en arbres, però als arbres dels Ports en crien molt pocs.

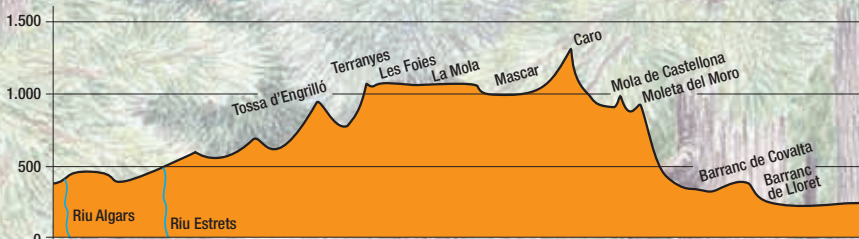
Cria als mesos d'abril a juny i acostuma a fer un parell de postes, de quatre a sis ous de color blau verdós i amb clapes negres escasses.

Els primers exemplars s'observen al setembre i sobretot l'octubre, mentre que al novembre el pas és força menys intens. Els hivernants s'hi estan fins a final de març o abril.

Sovint són erràtics a l'hivern, segurament a conseqüència de les condicions climàtiques i la disponibilitat d'aliment.

Hàbitat

La griva *Turdus viscivorus*

Descripció de l'espècie

Es tracta d'un tord de mida gran i corpulent, amb una cua bastant llarga. Les marques del plomatge són similars a les del tord comú, però té uns marges de coloració gris pàl·lida evidents a les ales, i les pintes fosques dels costats del pit acostumen a fusionar-se en una franja fosca.

Els costats del cap i del coll també són de coloració més clara que la del tord comú. La part inferior de les ales és blanca, però el dors és grisós; carpó gris-marronós, pit blanc-ocraci i cua pàl·lida.

Distribució i abundància

S'associa principalment a zones boscoses, arbredes obertes, parcs, jardins, vergers, amb predilecció especial per les coníferes. A l'hivern freqüenta zones obertes com ara prats alpins i muntanyes sense arbres.

A la Reserva hi resideix, i tot i ser una espècie sedentària, alguns exemplars de les zones més elevades i fredes dels Ports, a l'hivern baixen a hàbitats oberts més favorables.

Gestió i conservació de l'espècie

Espècie cinegètica.

Curiositats

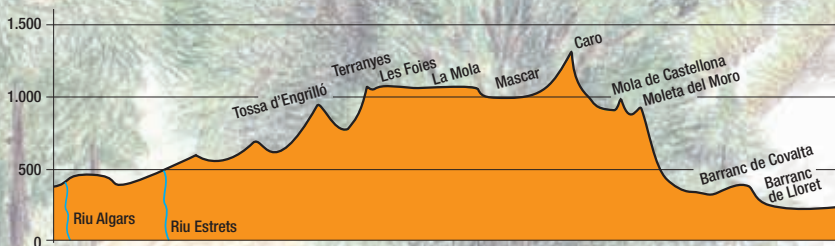
S'alimenta de cucs, petits mol·luscs com cargols, insectes, fruits i una àmplia varietat de baies silvestres, tot i que té una predilecció especial per les del vesc.

Nidifica en zones obertes, en clarianes o prop dels límits del bosc. La posta és de tres a sis ous, llisos, lluents, blaus o verd pàl·lid amb clapes de color porpra. Comença a final de febrer o març i sol tenir dues pollades.

Espècie migradora i hivernant regular arreu dels Països Catalans. La migració, sempre de nit, comença a notar-se a l'octubre, però el fort d'aquest moviment té lloc al novembre i es pot perllongar fins el primer terç de desembre. El pas de primavera té lloc durant el febrer i el març.

● Hàbitat

Els amfibis

El gripau comú

Bufo espinosus

Descripció de l'espècie

Amfibi anur de mida gran. Espècie molt robusta amb el cap més llarg que ample. Timpà poc visible. La pupil·la és horitzontal i l'iris de color coure o daurat. Les extremitats són fortes; les posteriors relativament curtes i amb membranes interdigitals que arriben a la meitat de la longitud dels dits. La pell és molt berrugosa. Els tubercles subarticulars són parells. La coloració és marró uniforme, clara o fosca. La part ventral té una coloració més clara sovint jaspada, de color més fosc. El mascle és molt més petit que la femella i a l'època reproductora presenta callositats nupcials fosques en els tres dits més interns de la mà.

Distribució i abundància

Tolera tan bé el fred com la calor si hi ha humitat ambiental. Té tendència a habitar àrees amb una certa cobertura, ja sigui de bosc o matollar, però també cultius, com és el cas de la plana. A la península Ibèrica es troba a tota l'àrea amb una distribució uniforme. A Catalunya només es rarifica cap a la plana central de Lleida i els indrets més elevats del Pirineu. Als Ports és l'amfibi més àmpliament distribuït, fins i tot als massissos interiors.

Gestió i conservació de l'espècie

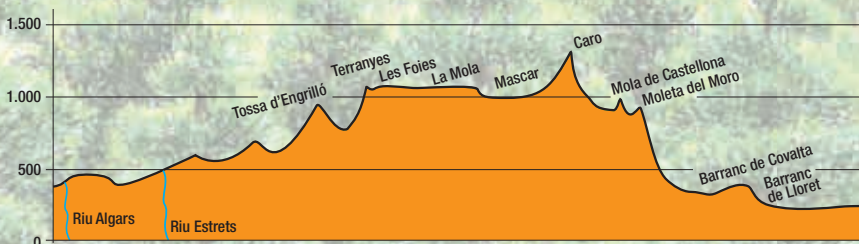
D'acord amb els criteris de la UICN, aquesta espècie es troba en l'estat de «Risc mínim».

Curiositats

Per reproduir-se depèn de masses d'aigua d'un cert volum i estabilitat en el temps. Se n'han trobat larves a tota mena de basses, canals, rierols, rieres i fins i tot llacunes. Sembla que evita les aigües salinitzades. És un anur que resisteix molt bé les temperatures elevades, encara que és bàsicament crepuscular o nocturn.

● Hàbitat

El tòtil

Alytes obstetricans

Descripció de l'espècie

Anur terrestre i de mida petita. Té un aspecte rabassut, amb el cap relativament gros en relació a la resta del cos. La pupil·la és vertical i li manquen els sacs vocals. A la part dorsal destaquen nombroses berrugues, de vegades de color taronja. Té tres tubercles a l'extremitat anterior. Dimorfisme sexual poc patent, encara que els mascles tenen l'extremitat posterior significativament més gran que la femella. La coloració dorsal és grisenca amb taques verdes i brunes.

Distribució i abundància

Espècie amb una àmplia adaptació a les condicions ambientals del territori. Es troben poblacions de tòtil des del nivell del mar fins als 2.300 metres. L'altitud mitjana és de 607 metres, fet que indica la seva preferència per la muntanya mitjana. Es distribueix gairebé per tot Catalunya, però evita les zones més altes dels Pirineus centrals i els punts més àrids de la plana lleidatana. Als Ports és un dels amfibis més característics.

Gestió i conservació de l'espècie

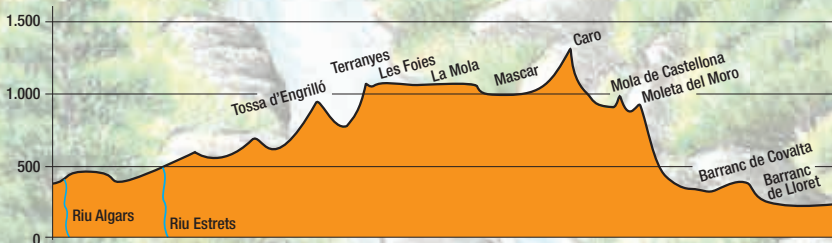
D'acord amb els criteris de la UICN, aquesta espècie es troba en l'estat de «Risc mínim».

Curiositats

Es tracta d'una espècie que copula a terra i en la que els mascles duen la posta a sobre fins que aquesta eclosiona. El resultat és una menor dependència dels punts d'aigua per la reproducció i menor vulnerabilitat a la depredació en aquesta fase del seu cicle vital. Es capaç de reproduir-se tant a la primavera com a la tardor.

● Hàbitat

El tritó verd

Triturus marmoratus

Descripció de l'espècie

És un tritó de talla mitjana, en general entre 12 i 14 cm, que ocasionalment arriba o supera els 16 cm. Durant el zel els mascles presenten una cresta dorsicaudal molt desenvolupada. La femella en comptes de cresta dorsal presenta un petit solc. Les femelles fora de l'època de zel mantenen la banda ataronjada dorsal. La coloració general de fons és verd o groc verdós amb nombroses taques negres, mentre que en les larves és groguenca, marró clar o lleugerament verdosa.

Distribució i abundància

Durant la fase aquàtica, molt variable d'una localitat a l'altra, ocupa una gran varietat d'ambients aquàtics d'aigües quietes, i defuig les zones amb corrent, encara que sigui moderat. Habitualment ocupa basses tant naturals com artificials, pous, abeuradors, llacunes, embassaments, dipòsits d'aigua, recessos i piscines. És més habitual en basses amb vegetació aquàtica abundant. Sol preferir masses d'aigües poc profundes.

No sembla que hi hagi una preferència clara per un tipus de vegetació o un altre, de manera que se'n troba tant en

zones de matoll com de bosc; ha estat citat en suredes, rouredes, pinedes, prats, garrigues, camps de conreu, boscos de ribera, aiguamolls, etc.

Es troba des del nivell del mar fins als 2.100 metres, però la seva presència se sol rarificar per sobre dels 1.000 metres. Es tracta en resum d'un tritó d'altitud baixa i mitjana que abunda especialment en àrees de clima humit i moderat.

A Catalunya n'hi ha dues poblacions, una al nord-est, a les comarques de Girona i nord de Barcelona, i l'altra al sud, al curs baix del riu Ebre i voltants.

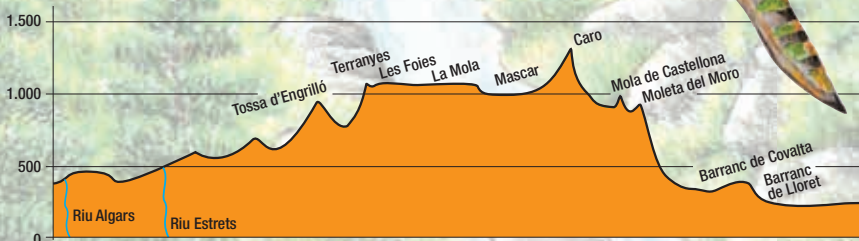
Gestió i conservació de l'espècie

Com la majoria dels amfibis es veu afectat pel progressiu deteriorament de les masses d'aigua, sigui per abocaments o per la desaparició de les activitats ramaderes que proporcionaven la cura de les basses i abeuradors on aquesta espècie es reproduïx. És un tritó molt sensible a l'existència de fauna íctica durant la seva fase aquàtica.

Al sud de Catalunya, principalment aprofitant el paral·lisme amb el Pla de recuperació de l'ofegabous, les seves poblacions són monitoritzades des de fa deu anys.

● Hàbitat

La granota verda

Pelophylax perezi

Descripció de l'espècie

Els mascles d'aquesta espècie de granota no solen arribar als 80 mm, i les femelles, en canvi, solen ser més grans, al voltant dels 110 mm. La pell dorsal és llisa o lleugerament rugosa, amb un cordó glandular dorsilateral destacat i algunes berrugues disperses que de vegades poden ser molt nombroses. Tenen la pell ventral llisa o lleugerament granulosa.

La coloració dorsal és molt variable: des del verd variable al gris cendra o negre, amb una línia vertebral groga o verda, menys sovint blanca o marró. Coloració ventral blanca amb taques fosques disperses d'extensió i mida variables. Iris daurat o bronzejat amb marques i vermiculacions negres. Els sacs vocals del mascle són de tons grisencs.

Els joves i subadults presenten una coloració semblant a la dels adults.

Localització i població

Els adults sempre es localitzen en les proximitats de l'aigua, generalment ocupen totes les masses d'aigua disponibles, i fins i tot toleren nivells relativament alts de contaminació. Entre els medis més habituals destaquen rius de corrent lent i grans basses, maresmes, torberes, embassaments, cunetes embassades, pous i aljubs de reg, sèquies, i fins i tot aigües lleugerament salobres.

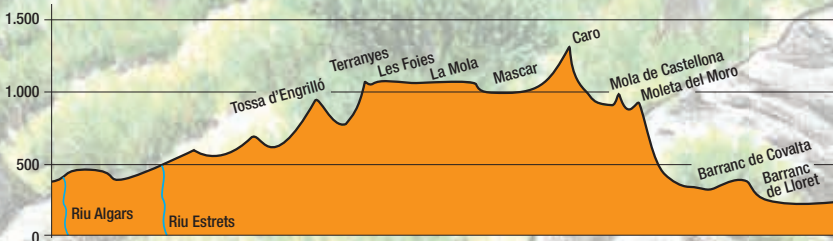
Se'n troben a gairebé tot Catalunya.

Gestió i conservació de l'espècie

Està catalogada com una espècie de «preocupació menor», tot i que les seves poblacions es veuen afectades per la contaminació d'aigües, la desaparició de basses i tolles i per les captures per a consum i amb finalitats educatives. A Catalunya és una espècie protegida. Tot i que no hi ha un pla específic de gestió de l'espècie, es beneficia de les mesures que es duen a terme per a la conservació d'altres amfibis amenaçats.

● Hàbitat

L'ofegabous *Pleurodeles waltl*

Descripció de l'espècie

És el tritó més gran d'Europa, que pot arribar a fer 25 cm de llargada. Té el cap i el cos aplanats, amb els ulls petits, i no té glàndules paròtides. És de color marronós-olivaci, amb una sèrie de punts carbasses als costats. La coloració del ventre és més clara, amb taques grises.

Quan se sent amenaçat, l'ofegabous és capaç de treure les costelles a través de la pell, pels punts carbasses. Els extrems de les costelles són punxeguts i es claven en el possible depredador, que d'aquesta manera el deixa anar. No presenta cresta caudal a l'època de reproducció.

Localització i població

A Catalunya, l'ofegabous és aquàtic tot l'any, i el trobarem sempre en basses de mida mitjana i gran i relativament profundes, en hàbitats típics del Mediterrani, com ara zones amb poca vegetació arbòria –àrees conreades (camps d'oliveres, conreus de secà, etc.).

Tot i ser aquàtic, té una certa capacitat de dispersió per terra i en cas que les basses s'assequin, o durant l'època de reproducció, pot traslladar-se a basses properes.

De distribució ibero-magribina, al Principat només es localitza a les comarques de l'Ebre, i les millors poblacions són les del nord del riu.

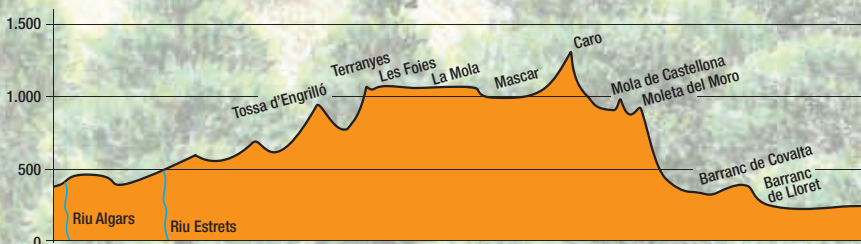
Les seves poblacions se situen als dos extrems de l'Ebre, tant a les serres de Cardó i del Boix com als Ports, on la seva distribució és ben coneguda però extremadament reduïda i marginal

Gestió i conservació de l'espècie

Aquesta espècie està protegida per la legislació vigent i per l'estat de les seves poblacions s'ha proposat com a vulnerable al nou Catàleg de Fauna Amenaçada de Catalunya.

Les seves poblacions es veuen afectades sobretot per la pèrdua d'hàbitat, els incendis forestals i la fragmentació. La Generalitat de Catalunya està treballant en un pla de gestió de l'espècie que garanteixi un hàbitat adequat i la seva supervivència a llarg termini.

● Hàbitat

Els rèptils

L'escurçó ibèric

Vipera latastei

Descripció de l'espècie

Serp de mida mitjana i cos gruixut, de 20 a 70 cm de llargada. Com tots els escurçons, té el cap triangular amb moltes escates petites, i les pupil·les verticals.

L'escurçó ibèric, a més, presenta una banya a l'extrem del musell.

La coloració dorsal és grisenc o marronosa, amb una ratlla vertebral més fosca en ziga-zaga.

És una espècie verinosa i cal anar a l'hospital si ens mossega, però no sol tenir conseqüències molt greus en persones adultes i sanes.

Distribució i abundància

És un endemisme ibero-magribí que a Catalunya es troba a tot arreu excepte el Pirineu i les comarques de Girona.

Viu en zones obertes, amb substrat rocós i vegetació en mosaic, a prop de punts d'aigua o torrents.

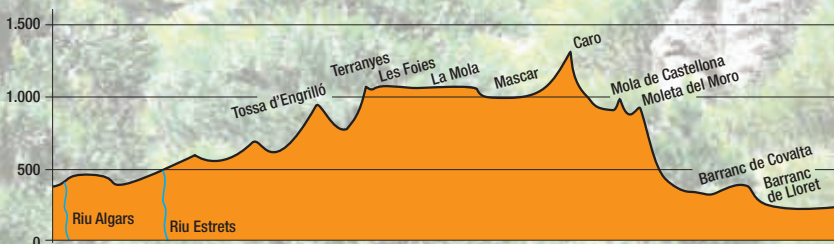
Són animals carnívors, s'alimenten de petites preses (rosegadors, ocells o altres rèptils).

Gestió i conservació de l'espècie

És una espècie protegida. La principal amenaça són els incendis forestals lligats a una reproducció lenta, així com la persecució directa per part dels humans.

● Hàbitat

La tortuga de rierol

Mauremys leprosa

Descripció de l'espècie

Tortuga semiaquàtica que pot arribar a tenir una longitud màxima de closca de 21 cm. La closca és deprimida i de color marró olivaci.

Presenta ratlles ataronjades al cap, coll i potes, les quals són molt patents en els animals joves i desapareixen amb l'edat.

El plastró és de color groc o crema en adults i negre en juvenils.

Localització i població

Es troba en rius, llacunes, rierols, maresmes i estuaris salobres. Suporta aigües brutes. No sol estar per sobre dels 800 metres d'altitud.

Hiverna de novembre a febrer, i pot estivar quan les llacunes s'assequen, enterrada en el fang.

A Catalunya es troba distribuïda de manera desigual: les poblacions més grans es localitzen al sud de Barcelona i comarques de Tarragona.

Gestió i conservació de l'espècie

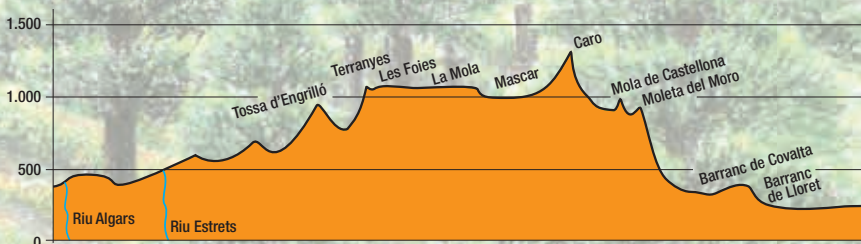
Malgrat la seva capacitat d'adaptació, aquesta tortuga, com altres espècies aquàtiques, es veu afectada per la degradació dels hàbitats on viu.

A això s'hi afegeix el fet que l'espècie encara és capturada com a mascota i a l'aparició d'altres espècies de tortugues al·lòctones que competeixen directament per l'espai i l'aliment.

A Catalunya és una espècie protegida. Actualment i des de fa uns anys el Servei de Biodiversitat està duent a terme uns mostratges per catalogar l'espècie i conèixer la distribució i la situació de les poblacions.

● Hàbitat

El lludrió ibèric *Chalcides bedriagai*

Descripció de l'espècie

Llangardaix de mida petita, d'uns 16 cm de longitud, i de color marró-olivaci amb taques clares. Té les potes molt curtes, amb cinc dits en cadascuna.

Distribució i abundància

Endemisme ibèric, a Catalunya només se'n troba a les Terres de l'Ebre, sempre al sud del riu.

Viu en hàbitats semiàrids i submediterranis, en zones obertes però amb abundants refugis. És una espècie semifossorial, que viu sobretot sota pedres i entre les fulles.

Les mares pareixen entre una i quatre cries vives.

Gestió i conservació de l'espècie

És una espècie protegida, escassa, però no amenaçada.

El llangardaix ocel-lat *Timon lepidus*

Descripció de l'espècie

És un llangardaix de grans dimensions i aspecte robust, que pot arribar als 260 mm. L'adult presenta el dors amb tons verds o groguencs, jaspiat de marró molt fosc o negre. Als costats presenta ocells blaus ribetejats de negre disposats en quatre files longitudinals. Els joves tenen al dors d'11 a 14 sèries d'ocells grocs arrodonits. L'iris és de color groc en juvenils i vermellós en els adults.

Localització i població

Es troba en zones seques i obertes amb relleu escàs i cúmuls rocosos o bé en zones arbustives disperses. Arriba als 2.000 metres d'altitud als Pirineus. A Catalunya es troba pràcticament a tot el territori.

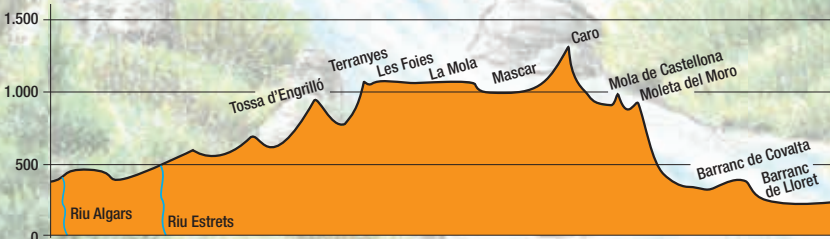
Gestió i conservació de l'espècie

En conjunt, les poblacions de llangardaix no es consideren amenaçades. No obstant això, la situació d'aquesta espècie ha empitjorat notablement en els últims decennis, com a conseqüència d'una persecució intensa en els vedats de caça, i de la destrucció massiva, per incendis forestals i altres causes, dels seus hàbitats naturals.

L'any 2016 el Servei de Biodiversitat va començar les primeres proves per crear un protocol de seguiment de l'espècie.

● Hàbitat

Els peixos

Barb de Graells

L'anguila *Anguilla anguilla*

Descripció de l'espècie

Peix allargat i cilíndric que pot arribar a fer 150 cm. Les aletes dorsal, caudal i anal estan fusionades. Segons la longitud rep els noms següents: angula (menys de 10 cm), anguiló (10-35 cm) i anguila (més de 35 cm).

Distribució i abundància

Es localitza al riu Algars i als seus afluents, sempre amb baixa densitat, a causa de les grans preses, que en dificulten la migració.

Gestió i conservació de l'espècie

Des de l'any 2007, la Unió Europea està treballant conjuntament amb tots els estats membres per tal d'establir mesures per a la recuperació de l'anguila europea.

Curiositats

Espècie catàdroma, que viu als rius i es reproduïx al mar dels Sargassos.

El barb de Graells

Barbus graellsii

Descripció de l'espècie

Peix d'uns 70-80 cm de longitud i uns 2,5 kg de pes. Cos allargat, amb dos parells de barbetes. Aleta dorsal igual de llarga que alta. Cos sense taques.

Descripció de l'espècie

Endèmic de la conca de l'Ebre, se'n pot trobar en qualsevol riu relativament cabalós.

Gestió i conservació de l'espècie

Actualment es pesca amb finalitats recreatives, sempre en la modalitat sense mort.

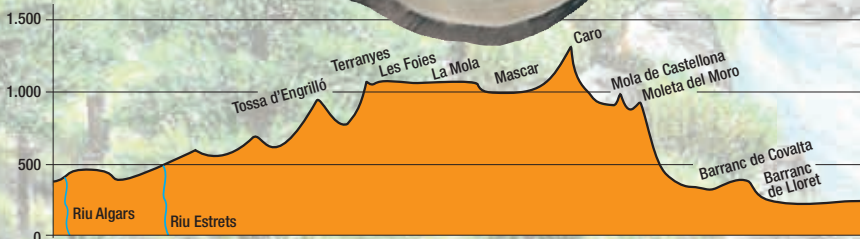
Curiositats

Entre abril i juliol s'agrupa en grans quantitats per reproduir-se. Els mascles desenvolupen uns tubercles nupcials durant aquesta època.

Anguila

Hàbitat

El barb cua-roig

Barbus haasi

Descripció de l'espècie

Peix petit que rarament arriba als 30 cm. Cap gros amb dos parells de barbes que arriben al marge posterior de l'ull. Aletes anal i caudal amb tonalitats vermelles en els individus adults.

Descripció de l'espècie

Abundant en molts riuets i rierols, gràcies a la seva capacitat per fer front als estiatges dels rius mediterranis.

Gestió i conservació de l'espècie

Tot i que està en regressió als rius principals, manté poblacions estables als rius tributaris que presenten una mínima qualitat ambiental.

La madrilla

Parachondrostoma miegii

Descripció de l'espècie

Peix petit, d'entre 15 i 25 cm. Boca ínfera amb llavi corni. La línia lateral és molt visible en època de fresa.

Distribució i abundància

Present al riu Algars i als seus afluents. Pot presentar poblacions importants segons el tram de riu. Espècie gregària que viu en grups de desenes o centenars d'individus.

Gestió i conservació de l'espècie

Actualment en regressió als rius principals a causa de la competència amb altres espècies exòtiques, la contaminació i la construcció de preses.

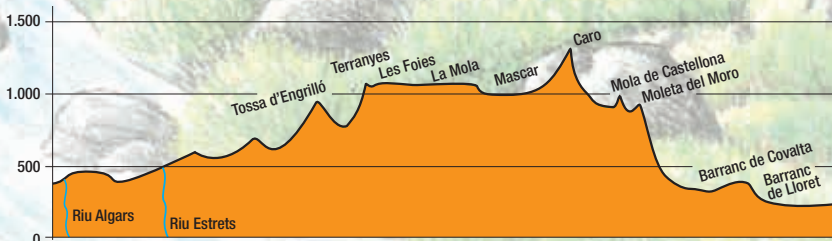

Barb cua-roig

Madrilla

● Hàbitat

Els invertebrats

Macròmia

Macromia splendens

Descripció de l'espècie

El cos de la macròmia pot arribar a fer 7 cm de llargada. El tòrax és verd metàl·lic, encara que aquest aspecte costa molt de diferenciar i depèn de com hi incideix la llum. L'abdomen és de color negre amb taques grogues, fet que la fa molt semblant a *Cordulegaster boltonii*, però aquesta no té el tòrax brillant.

Localització i abundància

El gènere *Macromia* és eminentment d'origen tropical, i la *Macromia splendens* és l'única espècie d'aquest gènere que viu a Europa, perquè va poder sobreviure a les glaciacions. És una espècie molt rara que a Catalunya només viu en alguns rius dels Ports. Prefereix hàbitats de rius relativament grans amb pous profunds amb sediment al fons i vegetació aquàtica al voltant.

L'aparició dels adults, de maig a juny, dura només unes setmanes. La localització dels mascles no és gens senzilla; volen arran d'aigua i patrullen zones de fins a 100 metres, aigües amunt i aigües avall, sempre cobrint la mateixa zona, principalment cap al migdia.

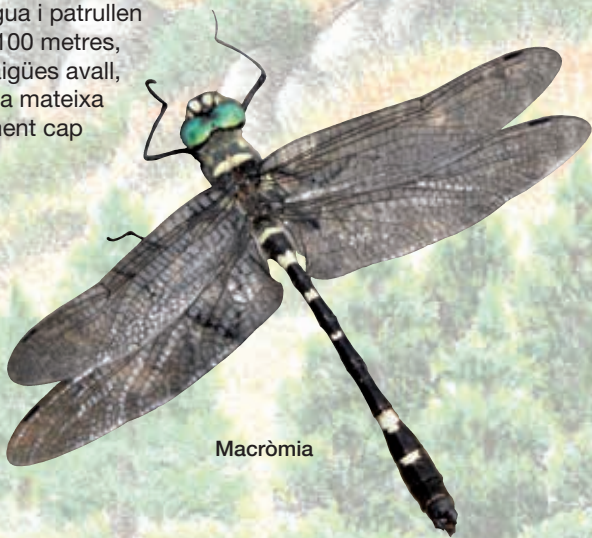
Són per tant molt territorials. Després s'allunyen del riu per alimentar-se en zones properes, com camins o bosquines. Quan s'aturen per descansar ho fan agafats a la vegetació i deixant penjar el cos.

Un cop s'han aparellat, les femelles dipositen els ous a la superfície de l'aigua.

Les larves són aquàtiques i s'enterren dins el fang i entre el sediment, generalment a prop de la vora i a poca fondària, a les zones més aviat ombrívols sota les branques dels arbres de ribera i petites coves de les vores del riu. S'alimenten d'insectes voladors. Poden viure més de dos anys dins l'aigua.

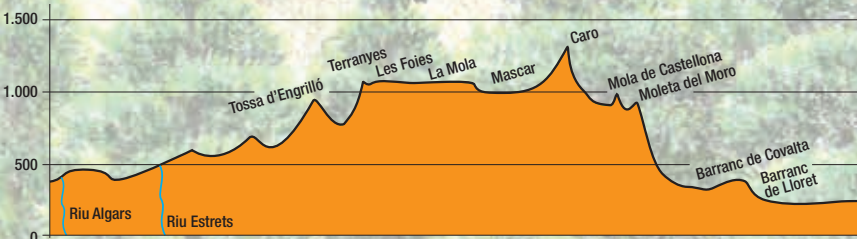
Gestió i conservació de l'espècie

La macròmia és una espècie en perill d'extinció, sempre molt rara i molt localitzada, i la contaminació de l'aigua i els canvis en el règim hídric del riu poden provocar-ne la desaparició.

Macròmia

● Hàbitat

Muntanyesa de primavera *Erebia epistygne*

Descripció de l'espècie

Té les ales predominantment marrons i les vores amb bandes més pàl·lides que tenen uns punts negres molt evidents. El mascle té una banda més clara a l'ala anterior. Quan la papallona està en repòs amb les ales tancades també es veuen els punts negres amb un punt interior blanc que s'anomenen ocells. En aquesta posició la papallona té un aspecte ferruginós a les ales anteriors i a les posteriors té unes ratlles marbrenques i les venes més ratllades, un tret més evident a les femelles.

Localització i abundància

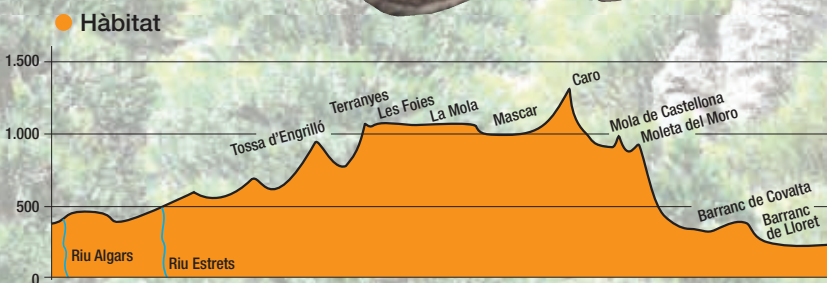
La papallona muntanyesa de primavera (*Erebia epistygne*) és una de les papallones diürnes (ropalòcers) més rares de Catalunya. Molt localitzada, encara que pot ser una mica abundant en algunes zones. Es troba restringida a les regions muntanyoses del sud-est de França (Provença i part sud del Massís Central). A la Península Ibèrica només viu al quadrant nord-oriental. La seva biologia és bastant desconeguda. El gènere *Erebia*, que viu en zones d'alta muntanya, es troba principalment a l'estiu. En canvi, la muntanyesa de primavera habita a les zones de muntanya mitjana i el seu període de vol és a la

primavera. El seu comportament inclou una diapausa de les erugues a l'època estival i a la tardor. Viu a zones obertes o clarianes de bosc, principalment joncedes, prats o boixedes, entre els 700 i els 1.400 metres d'altitud. El període de vol s'inicia al març i es pot allargar fins el maig. Sembla que les plantes de les quals s'alimenten les seves erugues, són gramínies del gènere *Festuca*. Les seves poblacions estan disminuint de manera alarmant a tot Europa.

Gestió i conservació de l'espècie

És una papallona que està en regressió a tota la seva àrea de distribució, tot i que se'n desconeixen les causes concretes. Per exemple, les poblacions franceses han perdut entre un 6% i un 30% dels individus els darrers anys. Es considera que les seves principals amenaces són la desaparició dels prats seminatural i el canvi climàtic.

Aquesta regressió també ha estat constatada a Catalunya, sense que necessàriament vagi acompanyada d'una alteració de l'hàbitat. Precisament, el desconeixement de la biologia d'aquesta espècie és un element d'incertesa que caldrà tenir en compte per poder aplicar una gestió i conservació adequades.

Somereta dels Ports
Steropleurus ortegai

Descripció de l'espècie

És una somereta de mida mitjana, que mesura habitualment uns 3 cm. Les femelles poden semblar més grans per una estructura a l'extrem del cos en forma de petita espasa. És l'oviscapte que serveix per pondre els ou sota terra. Té el cap i l'abdomen de color fosc, però el tòrax i els èlitres (que li serveixen per cantar) són de color grogós. El grup de les someretes pertany a la família dels tetigònids, que es caracteritzen per tenir les ales atrofiades i els serveixen per cantar.

Biologia

A Catalunya viu únicament als Ports. És present a les brolles punxoses de les zones altes a partir dels 1.200 metres d'altitud, com, per exemple, al mont Caro. La presència dels adults és a l'agost. S'alimenten de vegetació i alguna vegada de restes animals.

Gestió i conservació de l'espècie

És una espècie vulnerable. La seva distribució inclou zones protegides i per tant, de moment la conservació queda assegurada.

Zygaena ignifera (papallona)

Descripció de l'espècie

Espècie de mida petita, al voltant de 2 cm d'envergadura. Té uns colors molt vius i llampants, de color vermell amb taques negres. Té la vora de l'ala de color negre i a les ales anteriors presenta tres taques. Es diferencia de la resta d'espècies de zigènids per la coloració de les potes, que són també vermelloses.

Biologia

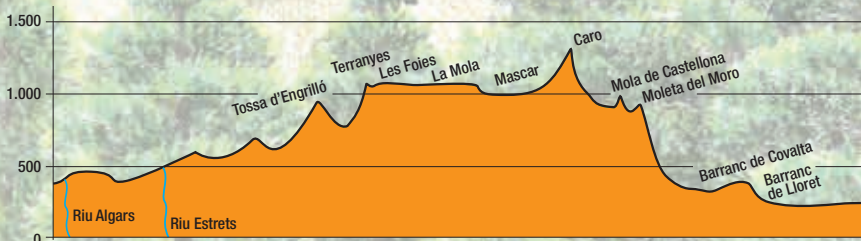
És una espècie endèmica de la península Ibèrica. A Catalunya només es troba al massís dels Ports.

Gestió i conservació de l'espècie

Està considerada una espècie vulnerable, encara que probablement les seves poblacions estan disminuint.

● **Hàbitat**

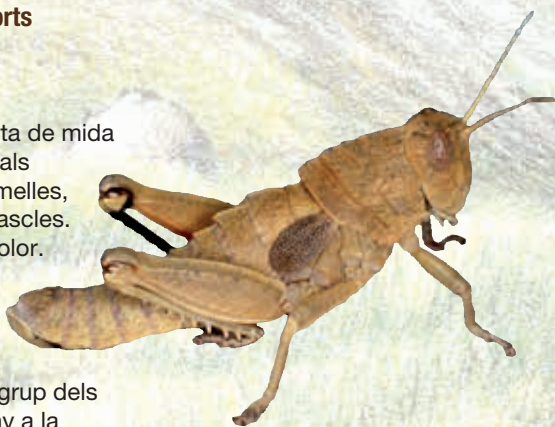
Llagost-pedra dels Ports *Kurtharzia nugatoria*

Descripció de l'espècie

És un llagost o llagosta de mida gran, que pot arribar als 6 cm, sobretot les femelles, més grans que els mascles. És molt variable de color. Pot ser grogós o de color gris, sempre semblant al terreny on viu, amb una coloració críptica. El grup dels llagosts-pedra pertany a la família dels pamfàgids, que es caracteritzen per tenir les ales atrofiades en forma de petita làmina, que no els serveix per volar.

Biologia

Viu en zones de brolla i boixedes per sobre dels 300 metres d'altitud, tot i que el més normal és trobar-lo per sobre dels 1.000 metres. La presència dels adults és de juny a setembre. És una espècie herbívora.

Gestió i conservació de l'espècie

A Catalunya només viu al massís dels Ports. La seva distribució mundial està restringida únicament a les zones muntanyoses del Sistema Ibèric oriental. Es considera una espècie vulnerable.

Paraphaenops breulianus

Descripció de l'espècie

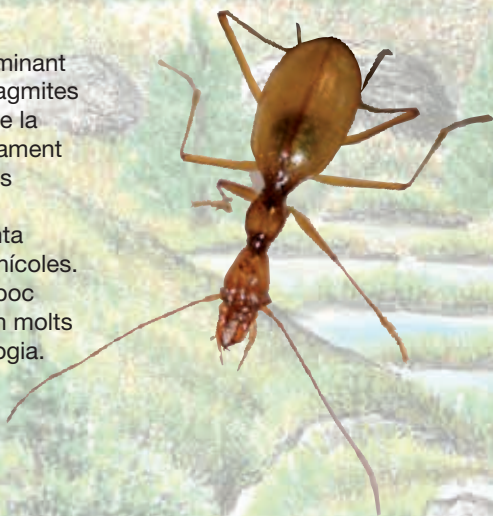
Es caracteritza pel seu grau d'evolució per adaptar-se a la vida a les coves. No té ulls i els apèndixs són molt llargs, amb una coloració poc pigmentada.

Biologia

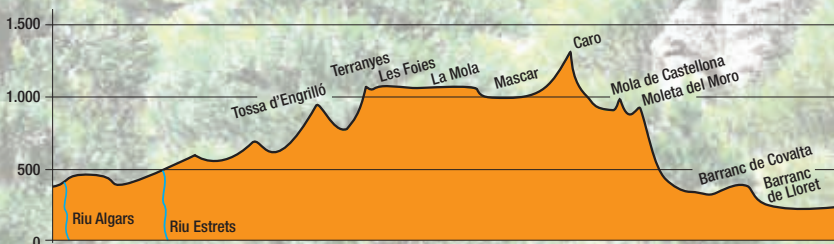
Viu dins de les coves caminant per terra, sobre les estalagmites humides, i sota pedres de la cova. Es distribueix únicament pel massís dels Ports i els voltants. És un animal depredador que s'alimenta d'altres animalons cavernícoles. Es tracta d'una espècie poc freqüent. Es desconeixen molts aspectes de la seva biologia.

Gestió i conservació de l'espècie

És una espècie estrictament protegida al massís dels Ports. S'ha d'evitar una sobrefreqüentació de les coves on habita.

● Hàbitat

La vegetació

Pi roig

Pinus sylvestris

Descripció de l'espècie

Arbre de tronc recte amb la part superior de color més o menys rosat, amb fulles de 3 a 6 cm (les més curtes dels pins presents als Ports) i pinyes de 3 a 6 cm, amb escates molt regulars. Els «rojals» dels Ports es caracteritzen per presentar les fulles glaucescents, és a dir, d'un verd blavós.

Distribució i abundància

Viu a l'estatge culminant, normalment dels 800 metres cap amunt. Forma una bona part dels boscos eurosiberians. Sembla indiferent al substrat, ja que se'n poden trobar tant en sòls calcaris com silícics.

Gestió i conservació de l'espècie

L'estat de conservació d'aquesta espècie, d'acord amb la UICN, és de «Risc mínim».

Curiositats

Espècie amb una fusta de molt bona qualitat.

Pi roig

Pinassa

Pinus nigra

Descripció de l'espècie

Arbre de capçada àmpliament cònica, amb les fulles d'entre 8 i 17 cm i les pinyes de 4 a 6 cm. El seu tronc alt, dret i recte li ha comportat més problemes que avantatges, ja que ha esdevingut un bé especialment preuat per a tota mena d'usos.

Descripció de l'espècie

És l'espècie dominant dels boscos de pins situats entre els 500 i els 1.000 metres, tot i que a la banda continental, aquest interval pot anar dels 700 als 1.100 metres. Aguanta sòls pobres i climes desfavorables.

Distribució i abundància

L'estat de conservació d'aquesta espècie, d'acord amb la UICN, és de «Risc mínim».

Curiositats

Dels Ports és autòctona la subespècie *salzmannii*, encara que no és rar de trobar-hi, en diferents indrets, repoblacions de la subespècie *nigra*, d'escorça més ennegrida, tronc més recte i pinyes una mica més grans.

La seva fusta és molt preuada per fer-ne teies, ja que és molt inflamable.

La pinassa més important dels Ports és el «Pi Gros», declarat Arbre Monumental per la Generalitat de Catalunya l'any 1992. Aquest pi ha estat considerat en molta biografia el més vell de la península Ibèrica. Té una alçada total de 31,5 metres i una amplada mitjana de capçada de 22,5 metres.

Pinassa

Faig
Fagus sylvatica

Descripció de l'espècie

Arbre caducifoli molt alt, de fins a 40 metres d'alçada, amb el troc dret, l'escorça llisa i grisenc i capçada ampla. Fulles ovades, amb pèls fins i sedosos al marge. El fruit és de color bru, amb tres arestes prominents. A la tardor, les fulles perden el color i es tornen de color daurat vermellós.

Distribució i abundància

A Catalunya la fageda és un bosc típic de l'estatge montà interior, dels 500 als 2.000 metres, i és la vuitena espècie més abundant. Es fa a les contrades de clima oceànic i humit.

Als Ports trobem la fageda del Retaule, que és la més meridional de la península Ibèrica i de tota l'Europa continental.

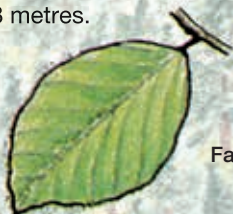
Gestió i conservació de l'espècie

L'estat de conservació d'aquesta espècie, d'acord amb la UICN, és de «Risc mínim».

Curiositats

Fusta molt apreciada en torneria per fer baranes d'escala i en ebenisteria.

El «Faig Pare» o «Faig del Retaule» va ser declarat Arbre Monumental per la Generalitat de Catalunya l'any 1992. Aquest faig té una alçada total de 25 metres i una amplada mitjana de capçada de 28 metres.

Faig

Carrasca
Quercus ilex ssp. ballota

Descripció de l'espècie

Arbre de fins a 15 metres, de capçada ampla i densa, amb fulles de 2,5 a 5 cm que tenen molts pèls blancs pel revers, les més baixes punxents. L'escorça és grisosa i esquerpada.

Distribució i abundància

Viu en substrat calcari o silícic. Té una gran resistència a la continentalitat i a la sequera, suporta altes temperatures, i és el fred el que restringeix la seva distribució. S'estén per tota la península Ibèrica i es pot trobar a la major part del massís, a vegades formant boscos.

Gestió i conservació de l'espècie

L'estat de conservació d'aquesta espècie, d'acord amb la UICN, és de «Risc mínim».

Curiositats

La fusta és excel·lent per l'extrema duresa, i també molt valorada per fer-ne llenya i carbó vegetal. Com tots els *Quercus*, fa glans, però les d'aquesta subespècie són dolces i comestibles. Són l'aliment dels porcs que donen els millors pernils.

Carrasca

Salze de roca

Salix tarraconensis

Descripció de l'espècie

Mata llenyosa, de brancatge tort, glabre, bru o negre. Fulles petites de fins a 2×1 cm, arrodonides o el·líptiques. La part inferior de les fulles és gris clar. Es pot confondre amb *Rhamnus pumilus*, pel seu aspecte similar en estat vegetatiu.

Distribució i abundància

Arbust rupícola que pot viure en zones de pedra calcària, en les fissures o als desprendiments de roca en àrees fresques de muntanya, entre 700 i 1.400 metres d'altitud. Espècie endèmica del sud de Tarragona i nord de Castelló, a les muntanyes de Prades, Cardó i els Ports. Darrerament també se n'ha trobat a la serra del Turmell (Castelló). Als Ports les principals poblacions es troben al Portell i al cim del Caro.

Gestió i conservació de l'espècie

D'acord amb la UICN, l'espècie està qualificada com «En perill crític».

Curiositats

És una de les joies més preuades del nostre territori, ja que es considera una planta emparentada amb espècies boreoalpines, que s'hauria refugiat al Port durant la darrera glaciació.

Salze

Coscoll

Quercus coccifera

Descripció de l'espècie

Arbust que pot arribar a fer dos metres, molt dens i punxós.

Fulles llents per les dues cares, una mica ondulades, la majoria de més d'1,5 cm de llargada i de fins a 3 cm d'amplada. Fa glans o bellotes amb la cúpula punxent.

Distribució i abundància

Aquesta espècie no apareix per sobre dels 1.000 metres. Viu per totes les maleses de les parts mitjanes i baixes, formant els coscollars o garrigues, d'on procedeix l'altre nom popular, garric. És una espècie que viu

en zones seques i assolellades, i accepta precipitacions anuals d'entre els 400 i els 800 mm, preferiblement.

Gestió i conservació de l'espècie

L'estat de conservació d'aquesta espècie, d'acord amb la UICN, és de «Risc mínim».

Curiositats

La veu llatina *Quercus* podria derivar de *quer*, 'pedra', en referència a la duresa pètria de la fusta d'aquests arbres.

Els bolets

El pinetell o «rovelló de monte» (*Lactarius deliciosus*)

Descripció de l'espècie

Barret de 3-15 cm o més en casos excepcionals, amb el marge recorbat cap endins (convex), que només s'estén als bolets vells, de color vermell clar o vermell ataronjat amb zones concèntriques més fosques.

Distribució i abundància

És micorriza de pins exclusivament, o sigui que si no hi ha pins, no hi ha rovellons. El seu millor moment és la tardor, encara que amb humitat i temperatures adequades, en les zones litorals poden fructificar fins ben entrat l'hivern.

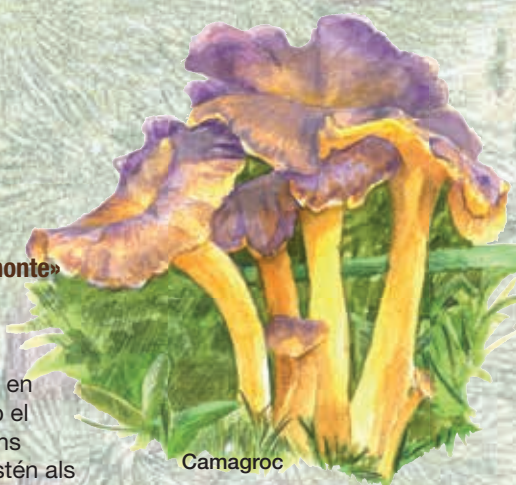
Valor culinari

Segurament el bolet més apreciat als Ports. Té un sabor dolç i desprèn una olor peculiar, agradable i lleugera.

Curiositats

Carn fràgil a les vores i més compacta i forta cap a l'àpex, blanquinosa al tall, que vira ràpidament a taronja.

Fàcilment es pot arribar a confondre amb el rovelló o «rovelló de plana» (*Lactarius sanguifluus*), però aquest té tendència a sortir en llocs més aclarits del bosc i generalment li toca més el sol i conté menys aigua, per la qual cosa tendeix a ser més gustós que el pinetell.

Camagroc

Camagroc

Cantharellus lutescens

Descripció de l'espècie

Barret de 2-6 cm, membranós, amb centre profundament umbilicat, sovint obert fins al peu, amb el marge poc incurvat i molt ondulat o crespat (arissat formant ones molt petites). El peu és de color groc ataronjat viu o groc intens.

Distribució i abundància

Es cria a sota de pins en llocs humits i arrecerats del vent, entre la molsa i els boixos que hi ha a les pinedes ombrívoles, preferentment en terrenys calcaris. Surten en grans grups i colonitzen totes les restes vegetals que hi ha sota els pins, molt especialment en pinedes de pi roig (*Pinus sylvestris*).

Valor culinari

Bolet excel·lent. Als Ports té una gran predicació, ja que quan surt sol ser molt generós. És molt bo tant fresc com per assecar, ja que no es corca.

Curiositats

Carn prima, fibrosa i fràgil. El sabor és dolç, suau i agradable, amb forta olor de fruites i molt aromàtica.

Rovelló

Carlet

Carlet
(*Hygrophorus russula*)

Descripció de l'espècie

Barret de 4-12 cm, convex, planoconvex i al final aplanat, amb el marge molt de temps incurvat, al final obert i flexuós. D'un fons de color entre blanquinós i rosat pàl·lid amb taques irregulars més fosques de color rosa vinós o porpra.

Distribució i abundància

Habita sota boscos de planifolis, especialment sota carrasques. Sol créixer en grups d'uns quants individus una mica colgats i bruts de terra i restes vegetals, però que es delaten pels bonys a la fullaraca a prop dels que

hi ha a la vista. Als Ports surten des de principi de tardor fins ben entrat l'hivern.

Valor culinari

Bolet més o menys apreciat als Ports, però a la zona de la Tinença de Benifassà és un dels més preuats.

Curiositats

Carn compacta, gruixuda, blanca tacada de rosa, sobretot al peu (de vegades, en exemplars una mica massa madurs i humits pot adoptar tonalitats groguenques). Sabor suau, una mica amargant, i olor lleugerament afruitada o fúngica.

Cama de perdiu

La cama de perdiu o bitxac
(*Chroogomphus rutilus*)

Descripció de l'espècie

Barret de 2-8 cm, hemisfèric o cònic en principi, després convex o turbinat, finalment una mica aplanat. De color brunenc ataronjat a rogenc coure. Les làmines són espaiades, bifurcades, arquejades, separables, distants i molt decurrents, de color bru purpuri fosc a coure.

Distribució i abundància

Habita a les pinedes, on escull els llocs més oberts, sense preferència pel tipus de sòls; fructifica des de final d'estiu i

durant tota la tardor. Bolet molt abundant als Ports.

Valor culinari

És un dels bolets més coneguts i utilitzats a les Terres de l'Ebre, Matarranya i Maestrat. És un bolet que per si sol no té cap gust especial, però si el mesclen amb altres, n'agafa el sabor i resulta francament bo.

Curiositats

Carn gruixuda i blana, de color groc safrà, que es torna lila amb la cocció. Sabor dolç i olor irrellevant.

És l'únic representant al territori d'aquest gènere.

La geologia

Podríem dir que al massís dels Ports de Tortosa-Beseit es distingeixen dos grans grups de materials de característiques diferents: els materials calcaris d'edat mesozoica, que afloren a la part central i oriental, i els conglomerats d'edat terciària, que corresponen al reblliment posterior de la depressió de l'Ebre.

Les calcàries que podem observar en l'actualitat es van formar en el fons marí, on es van dipositar sediments que provenien principalment d'organismes marins amb element calcaris, durant el Mesozoic, que es van litificar* (es van convertir en roca) i finalment van aflorar a la superfície durant el Terciari fruit de l'orogènesi alpina*.

Els conglomerats, en canvi, es van dipositar durant el Terciari i provenen de l'erosió de les calcàries mesozoiques un cop aquestes van aixecar-se arran de la tectònica alpina. Quan va finalitzar l'etapa compressiva, es va donar una distensió que va originar les depressions que actualment delimiten els Ports.

Atesa la seva situació de transició entre els Catalànids i el Sistema Ibèric, als Ports hi conflueixen estructures i litologies associades a les dues serralades, en què s'ha desenvolupat un sistema fluvial ple de barrancs, gorgs, cingles i engorjats que han modelat el massís i li han conferit un relleu abrupte i feréstec.

Litificació o diagènesi: conjunt de processos químics, físics o biològics que afecten els sediments fins que es transformen en roca. Aquests canvis es produeixen a baixa temperatura i pressió, i inclouen, entre altres, la compactació, la pèrdua d'aigua, la cimentació, l'escalfament geotèrmic i la reordenació de les partícules.

Orogènesi alpina: l'orogènesi alpina es va produir per la col·lisió de les plaques tectòniques índica i africana amb la placa euroasiàtica a principi del Terciari. Aquesta col·lisió va provocar l'aixecament de moltes de les serralades que coneixem avui en dia, com són: l'Atles, els Pirineus, els Alps, les muntanyes del Taure, el Karakoram o l'Himàlaia.

El marbre i l'exploració

El marbre és una roca metamòrfica* que té un aspecte compacte i cristal·lí*.

Es forma quan les roques calcàries són sotmeses a elevades temperatures i pressions. El component bàsic del marbre és majoritàriament el carbonat de calci, mentre que la resta de components, denominats «impureses», són els que donen la varietat de color dels marbres i en condicionen les característiques físiques.

Al llarg de la història, el marbre s'ha utilitzat per a l'ornamentació, construcció i revestiment, principalment en arquitectura i escultura.

L'extracció de marbre, de fet, és una de les activitats més antigues realitzades per l'ésser humà. Per tant, els mètodes per obtenir-lo han variat al llarg dels anys.

La pedrera Renacimiento, situada a l'Horta de Sant Joan, va ser una explotació a cel obert, on s'extreia un marbre rosat molt apreciat en construcció per a la decoració d'interiors.

Metamorfisme: procés geològic pel qual es produeixen canvis mineralògics i estructurals en roques preexistents fruit de l'acció d'altres temperatures i pressions que s'originen a gran profunditat. La pressió reorienta els minerals que componen la roca original, mentre que els canvis mineralògics són deguts al fet que, sota les noves condicions de pressió i

temperatura, els minerals de la roca original són inestables. En conseqüència, es modifica l'estructura cristal·lina o reaccionen químicament per donar nous minerals estables sota les noves condicions.

Patrimoni cultural

L'àrea de la Reserva recull un conjunt de municipis molt agradables i tranquils per poder fer turisme. Tenen una rellevància especial, dins o a prop de la RNC:

Arnes

Municipi que va ser una antiga comanda de l'orde del Temple, declarat Bé d'Interès Cultural (BIC) en la categoria de conjunt històric.

Són destacables els portals d'accés al nucli històric, les cinc capelles que té distribuïdes pel municipi, els antics safarejos, les fonts...

Però el punt més rellevant d'aquest conjunt és l'edifici de l'actual ajuntament, un dels primers i més importants edificis civils d'estil renaixentista de Catalunya (1584). És una magnífica construcció de planta rectangular amb una llotja coberta a la planta baixa, finestres amb arcades de mig punt i cornises a la planta noble, i una galeria seguida a la segona planta.

La Sénia

Camí de l'aigua

El municipi de la Sénia es caracteritza per la relació particular que té amb l'aigua. La història del municipi hi està estretament vinculada. És per això que una visita al poble ha d'incloure una ruta pels indrets relacionats amb aquest medi. L'itinerari fa referència a les obres de canalització que es van iniciar al segle XVIII amb la construcció del reguer del poble i que van continuar durant els segles XIX i XX amb l'ampliació de la xarxa i la construcció d'un gran nombre d'abeuradors, fonts i safarejos, tots amb un gran valor patrimonial.

Camp d'aviació

A la Sénia es conserva un dels aeròdroms militars més importants que va construir el govern de la Segona República durant la Guerra Civil. Va ser construït l'any 1937, però el 1938 va passar a la banda franquista.

Amb un perímetre irregular semblant a una estrella de cinc puntes, els edificis que l'integraven es conserven parcialment. Són visitables diverses parts de l'aeròdrom: refugi antiaeri, casa del comandament, residència de tropes...

Horta de Sant Joan

Tot i que l'Horta sempre va associada al lloc que va inspirar Picasso en la seva època cubista, el municipi presenta altres característiques que el fan destacable.

Situat en un territori pel qual han passat diferents societats al llarg dels segles, el seu nucli antic, amb edificis de diversos estils arquitectònics, és un espai protegit considerat Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN).

Un espai en el qual trobem, d'una banda, una zona amb carrerons estrets i concèntrics, herència de l'època medieval, que segueixen la topografia del terreny, i una altra de molt interessant, amb la plaça de l'església i els seus voltants.

La plaça de l'església és una plaça porticada envoltada d'edificis singulars amb elements arquitectònics característics del segle XVI.

L'edifici més destacable del municipi és el conegut com la Casa del Delme, o Casa de la Comanda. Un palau fortificat construït entre els segles XVI i XVII, d'estil renaixentista, amb una galeria d'arcs de mig punt a les golfes i una torreta de vigilància en un extrem. Era la residència del recaptador de tributs de l'orde dels Hospitalers, orde militar que va a passar a administrar tots els béns de l'orde del Temple quan aquest va ser suprimit.

Ajuntament
d'Arnes

El Centre Picasso

L'any 1898, amb 16 anys d'edat, arribava a Horta Pablo Ruiz Picasso, convidat pel seu amic i fill del poble, Manuel Pallarès. Els dos amics es van instal·lar en una petita balma situada a la riba del riu de Morago.

Per a Picasso, un noi de formació urbana, el contacte amb la natura representà una nova experiència desconeguda fins aquells moments. Durant aquest sojorn pintà al carbó: pastors, cabres, arbres... i també olis, com el mas de Quiquet, que era el mas més pròxim a la balma on s'estaven.

Va ser als Ports on Picasso i Pallarès van programar la seva primera anada a París i on s'inicià el seu trencament amb l'acadèmia.

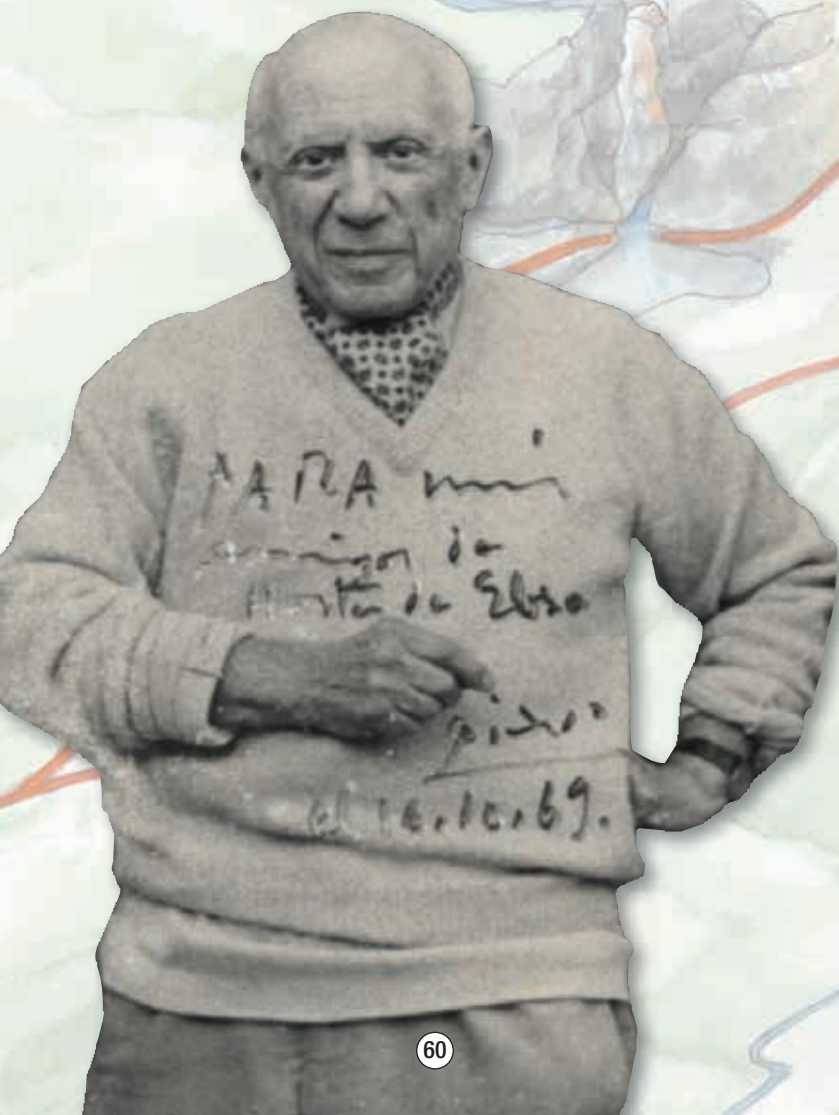
El Centre Picasso d'Horta té com a objectiu recollir les obres que l'artista va crear durant les dues estades que va passar en aquest municipi. Dues estades que reflecteixen dues èpoques diferents en l'evolució artística del pintor. La primera, sent molt

jove (16-17 anys), amb una sèrie de dibuixos i pintures en llenguatge tradicional, i la segona uns deu anys més tard, a l'inici de l'etapa cubista, acompanyat de la seva promesa.

El centre vol fer un homenatge al pintor amb l'exposició de les reproduccions de quasi tota l'obra que l'autor va realitzar a Horta, així com també la que fa referència a la vila i que va ser pintada quan ja era fora del poble.

La visita a Horta permet doncs fer una passejada pels indrets que tant van captivar el pintor i que aquest va immortalitzar en els seus quadres. Ja en la vellesa, quan li van preguntar quin havia estat el lloc on havia estat més feliç, contestà: «En uns boscos on de jove em vaig retirar a pintar»; eren els Ports.

Sense estar realment dins dels límits de la Reserva, però tenint en compte la seva importància i proximitat, hem de fer referència a dues zones molt recomanables de visitar:

El bruixot
Conjunt rupestre
Abrics de l'Ermita

Abrics de l'Ermita de la serra de la Pietat

Fora de la Reserva, situats a la serra de Godall (Uldecona), hi ha un conjunt de 13 abrics rocosos declarats BCIN (Bé Cultural d'Interès Nacional) i protegits dintre del conjunt d'art rupestre de l'arc mediterrani de la Península com a Patrimoni de la Humanitat.

Formen un conjunt importantíssim per la qualitat i la diversitat de les representacions pintades sobre la roca dels cingles, a l'aire lliure. Excepcional també pel nombre de pintures conservades, que fa que siguin un llegat extraordinari.

Cronologia: del Neolític al Bronze (5500-650 aC, aproximadament), i un estil i temàtica similar.

Mas de Barberans

Conjunt pictòric del Cocó de la Gralla

Aquest conjunt pictòric, situat al Mas de Barberans (Montsià), és una mostra de l'art rupestre llewantí. La seva antiguitat és d'uns 8.000 anys i es va pintar dins del període epipaleolític. Les pintures representen dues fileres d'arquers a la carrera cap a l'esquerra, de dues mides diferents, diversos animals i petjades, que formen una possible escena de cacera o ritual. En total, 69 figures formen aquest conjunt excepcional.

L'art rupestre de l'arc mediterrani de la península Ibèrica, també anomenat art llewantí, està inscrit a la llista del Patrimoni Mundial de la UNESCO des de l'any 1998.

Descobertes fa 14 anys, després de protegir i documentar les pintures adequadament, ara es posen a l'abast dels visitants.

Tortosa

Capital comarcal del Baix Ebre, Tortosa és la ciutat de les tres cultures, cristiana, jueva i musulmana, situada entre dos parcs naturals i travessada pel riu Ebre. Al seu remarcable centre històric, cada any s'hi celebra la Festa del Renaixement, festa d'Interès Turístic Nacional, així com un Mercat de Gastronomia, i una Mostra de Jazz.

Alfara de Carles

En aquest municipi de la comarca del Baix Ebre, d'uns 370 habitants i una superfície de 64 km², hi ha el centre d'educació ambiental del Parc. S'hi celebra cada any la Fira del Rovelló.

Roquetes

En aquest municipi de la comarca del Baix Ebre, d'uns 8.000 habitants i una superfície de 137 km², s'hi troba la seu de la Reserva Nacional. També hi podeu visitar l'Observatori de l'Ebre.

Conjunt pictòric del Cocó de la Gralla

Gastronomia

La cabra salvatge, igual que la resta d'ungulats de muntanya, té una carn de color vermell fosc, que es torna més intens amb l'edat; una olor forta, sabor pronunciat i una duresa considerable. Si la comparem amb la carn dels animals domèstics, pel que fa a la composició química i el valor nutritiu, trobem menys proporció de greix, un contingut més gran en proteïnes de valor biològic elevat, ferro i fòsfor, i quantitats importants de vitamines del grup B. D'altra banda, no hi trobarem residus d'hormones, antibiòtics i altres fàrmacs.

Ja a la cuina, la carn de cabra salvatge es pot preparar utilitzant les tècniques de cocció d'espècies salvatges

com el cérvol, el cabirol o el senglar, o domèstiques com la de boví, tenint en compte que el temps de cocció haurà de ser més llarg. Cada part de la canal, depenent també de l'edat de l'animal, té la seva forma ideal de preparació.

Per cuinar carn de caça se solen utilitzar marinades, que són líquids aromatitzats que impregnen, perfumen, estoven i conserven la carn durant un cert temps. És preferible utilitzar marinades suaus a base d'oli d'oliva verge extra amb algunes espècies que no pas marinades a base de vi, que modifiquen massa el sabor i l'aroma de la carn. La carn d'animals adults, que és més dura i té una olor molt penetrant, es pot cobrir amb llet sencera i deixar-la en un lloc fresc durant 12-24 hores. D'aquesta manera, el sabor i l'aroma de la carn un cop cuinada són més suaus.

Filets de llom a la planxa

Ingredients per a 4-6 persones

- 1 kg de llom
- 1 cullerada de cafè d'herbes aromàtiques
- Oli d'oliva verge extra
- Pebre negre acabat de moldre
- Escates de sal

Preparació (30 minuts més el temps de marinar)

- Talleu el llom en filets d'1 cm de gruix aproximadament.
- Col·loqueu-lo en capes en un recipient i escampeu entre capa i capa una mica de pebre negre acabat de moldre, herbes aromàtiques i oli d'oliva verge extra. Deixeu-ho macerar a la nevera durant 1-3 dies, segons l'edat de l'animal. Podeu girar-ho per barrejar bé la marinada amb la carn.
- Un parell d'hores abans de fer-los, traieu els filets del frigorífic i deixeu-los a temperatura ambient.

- Poseu una planxa al foc i aboqueu-hi unes gotes d'oli d'oliva. Quan la planxa estigui ben calenta col·loqueu-hi els filets i deixeu que es facin d'una banda; després gireu-los i espereu fins que estiguin fets per l'altre costat.
- Serviu-los acabats de fer i saleu-los al plat.

Comentaris

- Per tallar bé els filets de llom és millor, si teniu la peça congelada, que no la deixeu descongelar completament. Si es tracta d'una peça fresca, col·loqueu-la 30 minuts al congelador i després feu els filets.
- Es pot servir amb alguna salsa o acompanyament dels que s'utilitzen per a plats de caça, però creiem que és millor degustar-ho sol per apreciar-ne l'exquisit sabor.

Estofat de caça

Ingredients per a 6-8 persones

- 2 kg de carn de la cuixa o de l'espatlla (cabra, senglar, cabirol)
- 1,5 litres de llet sencera freda
- 1 manat de cebes tendres
- 1 manat d'alls tendres
- 3 pastanagues
- 250 g de bolets frescos
- Oli d'oliva verge extra
- 100 ml de vi blanc sec
- 1 o 2 cullerades de cafè d'herbes aromàtiques
- 3 fulles de llorer
- 8 ginebrons (o si no en teniu, 16 grans de pebre negre)
- Pebre negre acabat de moldre
- Sal
- Un cop feta la carn, col·loqueu-la en una safata. La salsa podeu passar-la pel colador xinès o recollir-la directament. Serviu-la en salsa.

Comentaris

- Aquesta recepta també la podeu preparar utilitzant carn del coll o del costellam si es tracta d'un animal molt jove. El secret consisteix a deixar la carn 12-15 hores amb llet, escórrer-la molt bé, eixugar-la i fregir-la amb oli abundant.
- A l'hivern, el recipient amb els trossos de carn coberts amb la llet el podeu deixar a la cuina, però durant els mesos més calorosos cal posar-lo a la nevera.
- En comptes d'aigua podeu fer servir brou de carn.

Preparació (2.30 h)

- Desosseu les peces de carn i talleu-les a daus no gaire grossos. Si l'animal és molt jove es poden deixar alguns trossos de carn amb os.
- El vespre anterior col·loqueu la carn en una cassola i cobriu-la amb llet sencera freda. Hi ha d'estar entre 12 i 15 hores i si és possible remeneu-la alguna vegada.
- Quan hàgiu de coure la carn, separeu-la de la llet i escorreu-la bé. Col·loqueu-la sobre un drap de cuina per eixugar-la i salpebreu-la. Després fregiu-la amb força oli sense que s'arribi a daurar, i reserveu-la.
- Talleu les cebes i els alls a trossos petits, i la pastanaga a rodanxes. Coeu-los en una cassola amb oli d'oliva fins que es daurin.
- Quan la verdura estigui daurada afegiu-hi la carn, les fulles de llorer, els ginebrons (o els grans de pebre negre) i les herbes aromàtiques. Apugeu el foc i aboqueu-hi el vi blanc. Espereu uns minuts fins que s'evapori una mica, remeneu-ho i cobriu la preparació amb aigua calenta. Deixeu-ho coure durant 1-1.30 hores, segons l'edat de l'animal.
- Passat aquest temps, afegiu-hi els bolets tallats a tires i coeu-ho a foc mitjà durant mitja hora més. Tasteu-ho de sal i pebre. Si l'aigua es consumeix podeu afegir-ne una mica més. Al final hi ha de quedar una mica de suc, no gaire.

Terrina de caça

Ingredients

- 1 kg de carn de la cuixa o de l'espatlla
- 250 g de cansalada viada
- 250 g de ceba
- 2 branquetes de julivert
- 1 cullerada d'herbes aromàtiques
- 100 ml de brandi
- Oli d'oliva verge extra
- Pebre negre acabat de moldre
- Sal

Preparació (1.30 h)

- Talleu la carn a daus de 3-4 cm de costat, aproximadament. Talleu també la cansalada a trossos petits. Reserveu-ho.
- Poseu una cassola al foc amb 5 cullerades soperes d'oli d'oliva. Quan l'oli estigui calent aboqueu-hi els talls de carn i la cansalada viada. Deixeu-ho al foc, i abans que la carn es comenci a daurar, quan s'hagi consumit el suc que deixarà anar, afegiu-hi la ceba tallada petita. Remeneu la preparació i deixeu-la coure uns 20 minuts amb la cassola tapada.

- Escampeu-hi el julivert picat finament, les herbes aromàtiques i una mica de pebre negre acabat de moldre, i saleu-ho. Remeneu-ho de tant en tant.
- Escalfeu el brandi en un cassó, enceneu-lo i aboqueu-lo al guisat. Afegiu-hi també un litre d'aigua bullent. Deixeu-ho coure a foc mitjà mitja hora més amb la cassola tapada, procurant que hi quedi prou suc.
- Retireu la cassola del foc, talleu la carn a talls petits i passeu-ho tot per la picadora fins que obtingueu una pasta fina, però sense triturar-la massa. Ajusteu el punt de sal.
- Col·loqueu la pasta de carn en un recipient no gaire gran en forma de bol, tapeu-lo i deixeu-lo a la nevera fins que es refredi.
- Serviu la terrina freda, acompanyada d'unes llesques de pa torrat.

Comentaris

- La cansalada viada pot ser curada o fresca. A mi particularment m'agrada posar-ne de fumada, almenys la meitat. També podeu utilitzar cansalada grassa (de porc blanc o ibèric).
- Una opció és afegir-hi, al mateix temps que la ceba, 150 g de bolets (frescos o congelats) o una barreja de bolets en conserva.
- La terrina es pot conservar uns dies a la nevera o congelar-la en un recipient tancat hermèticament.
- També la podeu servir tèbia; és molt bona.

Usos tradicionals de la muntanya a la Reserva

Les muntanyes i valls que formen la Reserva han estat aprofitades des de sempre per part de la població local.

Els habitants han viscut principalment de l'agricultura i la ramaderia de subsistència, però també han aprofitat altres recursos que aquest entorn els oferia, com poden ser la fusta, els bolets o la caça.

Fins fa unes desenes d'anys, les zones de conreu eren molt més extenses i el nombre de caps de bestiar que pasturaven per la Reserva era molt més elevat que l'actual. Aquesta és una de les causes que han provocat un envelliment dels boscos presents a la Reserva.

Les principals pastures que hi ha hagut als Ports durant molts anys s'han dedicat a la ramaderia de vaques i ovelles.

Últimament, però, també hi podem trobar una petita proporció de ramaderia equina, que bàsicament es cria per la carn.

De la ramaderia de vaquí en podem trobar tant de carn com de brava, i pel que fa a les d'oví, la cria és bàsicament per la carn i la llet.

Pel que fa a l'aprofitament de fusta, les subhastes dins la Reserva havien suposat anys enrere una font important d'ingressos per als municipis.

Actualment encara se n'organitza alguna, però el preu de la fusta és en molts casos igual o inferior al de fa trenta anys. La recollida i venda de bolets també ha significat, segons les èpoques, un complement important per a l'economia local.

Finalment cal destacar la caça com un dels principals dinamitzadors econòmics de la zona. La cabra salvatge (*Capra pyrenaica hispanica*) és una espècie endèmica de la península Ibèrica i fins fa pocs anys, la Reserva Nacional de Caça dels Ports de Tortosa i Beseit era l'únic indret de Catalunya on es podia aprofitar cinegèticament aquest ungulat salvatge.

Paral·lelament als ingressos directes de la caça de la cabra salvatge, també cal remarcar tot un seguit de beneficis indirectes que acaben repercutint en l'economia de diferents sectors del territori de la Reserva, com a conseqüència dels serveis complementaris necessaris per al bon desenvolupament de la cacera: viatges, allotjament, restauració, lloguer de vehicles, comerç per als acompanyants, etc.

Activitats a la RNC

Escalada

L'escalada és una activitat de llarga tradició a Catalunya, i el massís dels Ports és un dels escenaris de referència per a aquesta pràctica. La coincidència d'aquest esport i la protecció dels valors naturals en un mateix espai, requereix que s'estableixin les pautes necessàries per garantir la preservació de les espècies protegides en la llarga convivència que aquestes han de mantenir amb els escaladors.

En conseqüència, l'òrgan gestor del Parc Natural dels Ports va impulsar la creació d'una comissió per a la regulació de l'escalada, on hi ha representats diferents sectors: Generalitat de Catalunya, propietaris forestals, escaladors, i l'Institut per a la Conservació dels Rapinyaires (ICRA).

Aquesta regulació classifica les zones d'escalada en: zones

lliures, zones prohibides i zones de prohibició temporal. Per tant, en el moment que es planifica una sortida per practicar escalada a la part catalana de la Reserva cal consultar el mapa de regulació, que podeu trobar a: <http://parcsnaturals.gencat.cat/ca/ports>

Excursionisme

La Reserva Nacional de Caça dels Ports de Tortosa i Beseit i el Parc Natural dels Ports són llocs excepcionals per a la pràctica de l'excursionisme, ja que hi ha una important xarxa de camins i corriols que mantenen els òrgans gestors del Parc Natural.

La millor manera de programar excursions dins la Reserva és consultar la pàgina web del Parc Natural: <http://parcsnaturals.gencat.cat/ca/ports>, o els opuscles que edita el mateix parc.

Com a conseqüència de les elevades temperatures que es donen durant els mesos d'estiu

a la zona dels Ports, es recomana no fer excursions molt llargues durant els mesos més càlids. Atès que es tracta d'una zona de muntanya, és important consultar la previsió meteorològica abans de sortir, i dur la roba, el calçat i el material necessari i adient en cada cas. Cal seguir els camins establerts per tal de minimitzar les molèsties a la flora i a la fauna salvatge, especialment en determinades espècies, com pot ser l'àguila cuabarrada i l'àguila daurada.

A continuació us recomanem cinc rutes amb diversos nivells de dificultat:

- **Els Estrets:** Itinerari pel riu dels Estrets. Àrea recreativa la Franqueta - Aparcament dels Estrets - Àrea recreativa la Franqueta. Distància total 10,4 km. Desnivell 70 m. Temps aproximat 2 hores i 30 minuts. Dificultat baixa.
- **La Fou:** Itinerari del Racó del Tabac. Àrea recreativa la Fou - Plans de Vall de Bous - Àrea recreativa la Fou. Distància total 5,8 km. Desnivell 400 m. Temps aproximat 2 hores i 30 minuts. Dificultat mitjana.
- **L'Airosa:** Itinerari de la punta de l'Airosa. Passarel·la de fusta del barranc de la Galera - L'Airosa - Passarel·la de fusta del barranc de la Galera. Distància 5,8 km. Desnivell 540 m. Temps aproximat 1 hora i 40 minuts. Dificultat mitjana.
- **Caro:** Itinerari de la Barcina. Carretera Caro - Punta Barcina - Carretera Caro. Distància 3,2 km. Desnivell 80 m. Temps aproximat 1 hora i 30 minuts. Dificultat baixa.
- **Cova Avellanes:** Itinerari del Marturi. Àrea recreativa Cova Avellanes - El Marturi - Àrea recreativa Cova Avellanes. Distància 5,2 km. Desnivell 255 m. Temps aproximat 2 hores i 20 minuts. Dificultat mitjana.

Pernoctació a la Reserva

L'acampada lliure està prohibida a la Reserva. A la part catalana d'aquesta i d'acord amb la regulació que hi ha des del Parc Natural dels Ports, només està permès acampar a l'àrea dels Ateus (Horta de Sant Joan). En canvi, sí que està permesa

la pernoctació a l'aire lliure una sola nit, mentre es fa una excursió o una travessa; s'ha de parar la tenda a la posta de sol i treure-la a l'alba.

A més a més, per dormir hi ha refugis guardats (Caro, Font Ferrera i UEC Caro Pepito Anguera), refugis amb clau (Font Nova i Mas del Frare) i refugis lliures (les Clotes, Cova Cambra, Font Ferrera, Mas de Damià i Mas del Torrero).

Per més informació sobre les bases d'aquesta regulació i sobre els refugis anteriorment esmentats, es pot consultar a: <http://parcsnaturals.gencat.cat/ca/ports>

Espeleologia

Per dur a terme qualsevol activitat espeleològica dins la part catalana de la Reserva es necessita autorització del Parc Natural dels Ports i el vistiplau previ de la Federació Catalana d'Espeleologia. Per practicar qualsevol activitat relacionada amb l'espeleologia, cal consultar prèviament la normativa específica fruit de l'acord entre la Federació Catalana d'Espeleologia, l'Espeleo-Club Tortosa i el Parc Natural dels Ports a: <http://parcsnaturals.gencat.cat/ca/ports>.

Circulació motoritzada

La circulació motoritzada a la part catalana de la Reserva està regulada a: <http://parcsnaturals.gencat.cat/ca/ports>.

Cal respectar els senyals, no circular fora de les pistes o camins rurals i recordar que la velocitat màxima permesa de circulació és de 30 km/h. A la part catalana de la Reserva, els quads o vehicles ATV només poden circular per camins asfaltats (aquesta regulació no s'aplica als propietaris per a l'accés a les seves finques ni a la circulació motoritzada relacionada amb el desenvolupament d'activitats agrícoles, ramaderes o forestals o amb la prestació de serveis de naturalesa pública). Per a grups de més de set motocicletes o més de quatre automòbils, caldrà autorització prèvia.

Barranquisme

En alguns rius i barrancs de la part catalana de la Reserva es practica el barranquisme, i hi ha empreses locals que proporcionen guies d'aquesta activitat, que està regulada per una comissió en la qual participen els diferents agents socials implicats: Generalitat de Catalunya, entitats conservacionistes, Cos d'Agents Rurals, Consell Català de l'Esport, Federació Excursionista de Catalunya, Vegueria Excursionista de l'Ebre, Federació Catalana d'Espeleologia, Espeleo-Club Tortosa i empreses d'esports d'aventura de les terres de l'Ebre. El resultat d'aquesta regulació es plasma en un mapa on hi ha indicat en quins barrancs es permet fer aquesta activitat i en quins es requereix autorització prèvia. Per tant, abans d'iniciar qualsevol activitat relacionada amb el barranquisme, caldrà consultar-ne la regulació a: <http://parcsnaturals.gencat.cat/ca/ports>

Fotografia

La fotografia de fauna dins la Reserva està regulada, de manera que cal demanar una autorització per fotografiar les espècies protegides, així com les espècies subjectes a gestió cinegètica, com són la cabra salvatge, el cabirol i el porc senglar.

A més a més, en el cas que es vulgui fotografiar dins l'àmbit del Parc Natural dels Ports, també caldrà l'autorització d'aquest ja que és una activitat regulada pel seu òrgan gestor. Les bases d'aquesta regulació les podeu trobar a: <http://parcsnaturals.gencat.cat/ca/ports>

Caça

L'activitat cinegètica als Ports està regulada per la Reserva Nacional de Caça dels Ports de Tortosa i Beseit. La Reserva es va crear per llei l'any 1966 i l'objectiu fonamental era protegir, fomentar i promoure determinades espècies cinegètiques, en aquest cas la cabra salvatge. En el moment de la seva expansió dins i fora d'aquesta reserva i a principi de la dècada de 1990, la població superava els 6.000 exemplars.

Llavors es va iniciar un procés de gestió amb tres objectius: adaptar la densitat de població a les possibilitats de l'hàbitat, estructurar-ne la població per edats i equilibrar la proporció de sexes, i millorar la qualitat dels trofeus. D'aquesta manera, es va reduir la població fins els 4.600 individus comptabilitzats l'any 1996. A partir d'aquest moment, la població de cabra salvatge de la Reserva va disminuir d'una forma discreta i actualment es pot considerar estabilitzada al voltant dels 3.500 exemplars. La caça d'aquest ungulat es duu a terme mitjançant els caçadors locals, els autonòmics, els nacionals o europeus i estrangers, amb l'objectiu, a més de realitzar el control poblacional corresponent, de generar recursos econòmics als ajuntaments i propietaris particulars dels pobles de la Reserva.

A més a més de la cabra salvatge, la Reserva compta amb dues espècies cinegètiques més de caça major: el porc senglar, que aprofiten exclusivament els caçadors locals, i el cabirol, espècie que es va començar a reintroduir l'any 2002, però que encara no està inclosa dins el Pla anual d'aprofitament. Pel que fa a la caça menor, les espècies cinegètiques que són presents a la Reserva i que tampoc s'inclouen dins el Pla anual d'aprofitament, són la llebre ibèrica, el conill, la perdiu roja, el tord, el tudó i la guineu.

Per a més informació sobre els permisos de caça que es concedeixen a la Reserva o qualsevol altre dubte que tingueu, us podeu posar en contacte amb la direcció tècnica de la Reserva.

Pesca

El baix cabal dels rius presents als Ports de Tortosa, juntament amb la poca extensió i els estiatges que experimenten, fan que la pesca en aquesta reserva no tingui una rellevància

especial en comparació amb altres zones properes com l'embassament de Riba-roja o la desembocadura del riu Ebre, on les activitats recreatives, esportives i professionals tenen un pes molt important en l'economia i les tradicions.

L'any 2015 es va reconvertir una antiga piscifactoria de truita irisada situada a Alfara de Carles en centre d'educació ambiental (AiguaNatura). Els visitants poden pescar a les basses adaptades de la piscifactoria i menjar-se els exemplars capturats, entre altres activitats.

Espais naturals

Des de la creació de la Reserva Nacional de Caça l'any 1966, els Ports han anat acumulant un seguit de figures de protecció, amb la culminació l'any 2001 del Parc natural dels Ports i la Reserva natural parcial de les Fagedes. Avui en dia, el parc i la reserva nacional comparteixen la gestió i la protecció d'aquest espectacular entorn natural situat entre les províncies de Tarragona, Terol i Castelló.

La seva orografia i formacions geològiques constitueixen un paisatge característic únic a Catalunya, on l'aprofitament dels recursos naturals, com són la caça, la ramaderia, l'aigua, la fusta o els pous de neu, denota una presència humana al llarg de la història.

Les muntanyes més rellevants dels Ports són el mont Caro, amb 1.447 m, i el tossal dels Tres Reis, de 1.350 m.

Els Ports esdevenen refugi de moltes espècies protegides tant de flora com de fauna. La riquesa botànica que hi trobem engloba més de 1.300 espècies. La fauna dels Ports es considera molt rellevant a Catalunya, ja que conté espècies que només podem trobar en aquest indret. És doncs un espai per visitar i gaudir-ne tot l'any.

RNC Ports de Tortosa i Beseit

Seu administrativa
Avinguda Val de Zafán, s/n
Apartat de correus 70
43520 Roquetes
Telèfon 977 504 012
Fax 977 580 873
pndelsports@gencat.cat
www.gencat.cat/parcs/els_ports
www.facebook.com/PNPorts

Llocs d'interès de la perifèria

Vall-de-roures

Vall-de-roures és un municipi agrícola i ramader, cap de la comarca del Matarranya, amb una població actual de 2.300 habitants. Les cases de la vila es disposen escalonades des dels punts més elevats d'un turó fins als més baixos, al costat del riu Pena.

Com a elements històrics i artístics d'especial interès cal destacar-ne el castell, d'origen musulmà; les muralles, la plaça de la Vila, els carrerons amb traçats irregulars adaptats al terreny, i els antics ponts (un de pedra del segle XIV i l'altre metàl·lic, del segle XIX).

Durant el segle XIX es va produir un important increment de la població, malgrat les tres guerres carlines. Al segle passat, la guerra civil i la llarga postguerra van afectar durament la vila, fet que va comportar una forta emigració.

La Pobla de Benifassà

La Pobla de Benifassà és un petit municipi de la comarca del Baix Maestrat, el més important de l'entorn de la Tinença de Benifassà. Està situat dalt d'un turó en una zona muntanyosa i abrupta d'una bellesa especial.

En aquesta subcomarca podem destacar especialment el Monestir de Santa Maria de Benifassà, al qual s'accedeix per un camí entre xiprers, on la idea de recolliment, misteri i aïllament de l'exterior pren tota la seva potència.

Aquestes terres han viscut alguns dels episodis més rellevants de les guerres carlines (entre altres, l'estada del general Cabrera), així com la guerra civil i la dura postguerra, quan es va fer present en aquests indrets l'actuació de la guerrilla armada del maquis.

Convent de Santa Maria de Benifassà

La batalla de l'Ebre

Al nord de la Reserva dels Ports es troba el territori que va ser escenari d'una de les batalles més dures i decisives de la Guerra Civil espanyola.

Als Espais de la Batalla de l'Ebre es proposa fer un recorregut per tots els espais històrics i centres d'interpretació distribuïts per la zona.

Es pot fer una visita als escenaris més rellevants de la batalla: refugis, trinxeres, fortificacions, seguint les recomanacions per organitzar el vostre itinerari.

Consorci Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre

Carrer Freginals, 18-24
43784 Corbera d'Ebre
Tel. 977 421 528
www.batallaebre.org

Adreces d'interès

RNC Ports Tortosa i Beseit

Av. Val de Zafán, s/n
43520 Roquetes
Tel: 977 504 012

Sub-direcció General d'Activitats Cinegètiques i Pesca Continental

Servei d'Activitats Cinegètiques
C/ Dr. Roux, 80
08017 Barcelona
Tel: 93 567 4200

Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Rural

Av. Hermanos Bou, 47 (Edifici Prop)
12003 Castelló de la Plana
Tel: 963 866 000

Parc natural de la Tinença de Benifassà

Centre d'interpretació del Parc Natural
C/ Trascasa, 2, el Ballestar (Castelló)
Tel. 977 729 187 o 650 412 497

Sección de Caza y Pesca

Servicio Provincial de Teruel del
Departamento de Desarrollo Rural
y Sostenibilidad
C/ San Francisco, 27
44001 Teruel
Tel: 978 641 417 o 978 641 202

Ajuntaments

Ajuntament de Beseit
Plaça de la Constitució, 1
44588 Beseit
Tel: 978 850 225

Ajuntament d'Arnes
Plaça de la Vila, 2
43597 Arnes
Tel: 977 435 134

Ajuntament d'Horta de Sant Joan
Plaça de l'Església, 3
43596 Horta de Sant Joan
Tel: 977 435 005

Ajuntament d'Alfara de Carles
C/ Nou, 4
43528 Alfara de Carles
Tel: 977 455 005

Ajuntament de Tortosa
Plaça d'Espanya, 1
43500 Tortosa
Tel: 977 585 800

Ajuntament de Roquetes
Av. Diputació, s/n
43520 Roquetes
Tel: 977 501 511

Ajuntament de Mas de Barberans
C/ Joan Celma, s/n
43514 Mas de Barberans
Tel: 977 739 000

Ajuntament de la Sénia
C/ Tortosa, 1
43560 La Sénia
Tel: 977 713 000

Ajuntament de la Pobla de Benifassà
C/ Major, 31
12599 La Pobla de Benifassà
Tel: 977 729 051

Vall-de-roures

Cretes

Horta de Sant Joan

Montsagre

Tossal d'Engrilló

Roques d'en Benet

Alfara de Carles

Arnes

Estrets d'Arnes

Roquetes

Beseit

Àrea recreativa de la Franqueta

Penya Galera

Refugi de Caro

Caro 1.447 m

Riu Matarranya

Gúbies del Parrissal

La Caramella

Mas de Barberans

Tortosa

Cova del Vidre

Faig Pare

Barranc de la Galera

Tossal dels Tres Reis

Pi del Retaule

Àrea recreativa de la Vall

Barranc de la Fou

Àrea recreativa de la Fou

Barranc de Vall de Bous

La Pobla de Benifassà

Monestir de Santa Maria de Benifassà

Pantà d'Ulldecona

La Sénia

1:25000

Bibliografia

- ÁLVAREZ DE LA CAMPA FAYOS, J. M. (2004). *Vegetació del massís del Port*. Institut d'Estudis Ilerdencs.
- AMAT, F.; ROIG, J. M. (2003). *Atlas dels amfibis i rèptils del Parc Natural dels Ports*. Parc Natural dels Ports.
- ARMET, O. (2006). *Boumort. Guia de la Reserva*. Barcelona: Departament de Medi Ambient i Habitatge.
- BLANCO, J. C. (1998). *Mamíferos de España (Guía de campo)*, vol. I i II. Barcelona: Ed. Geoplaneta.
- FERNÁNDEZ, J.; MARTÍN, R.; RUIZ, J. (2016). *Alt Pallars. Guia de la Reserva*. Barcelona: Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació.
- GRANT, P. J.; MULLARNEY, K.; SVENSON, L.; ZETTERSTRÖM, D. (2001). *Guía de aves. La guía de campo de aves de España y Europa más completa*. Barcelona: Ed. Omega.
- LABÉDAN, C. (2009). *Impacto del herbivorismo de la Capra pirenaica ssp hispanica sobre Salix tarracoensis en el Parque Natural de Els Ports*. Parc Natural dels Ports.
- LLORENTE, G.; MONTORI, A.; SANTOS, X.; CARRETERO, M. (1995). *Atlas dels amfibis i rèptils de Catalunya i Andorra*. Edicions el Brau.
- LAVIN, S.; CASAS, E. (2007). *Guia de les espècies cinegètiques de Catalunya*. Barcelona: Edicions S.
- LAVIN, S.; CASAS, E. (2008). *Guia de fauna per practicar la caça a Catalunya*. Barcelona: Edicions S.
- LLOBET, T. (2010). *Flora i fauna del Parc Natural dels Ports*. Edicions el Brau.
- MADROÑO, A.; GONZÁLEZ, C.; ATIENZA, J. C. (2004). *Libro rojo de las aves de España*. Organisme Autònom de Parcs Nacionals.
- MINUARTIA, ESTUDIS AMBIENTALS (2015). *Seguiment de les poblacions de senglar a Catalunya*. Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació.
- MUYAS BERCET, J. A. (2014). *Aus del Port*. Grup de Recerca Científica Terres de l'Ebre.
- PASCUAL, R. (1985). *Guia dels arbres dels Països Catalans*. Barcelona: Ed. Pòrtic.
- PASCUAL, R. (1990). *Guia dels arbusts dels Països Catalans*. Barcelona: Ed. Pòrtic.
- ROVIRA, J. (2011). *Guia de la Reserva Cerdanya-Alt Urgell*. Barcelona: Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural.
- ROYO, F.; TORRES, L. DE; CARDERO, S.; CURTO, R.; BELTRAN, J.; ARRUFAT, M.; ARASA, A. (2008). *Plantes del Port I*. Grup de Recerca Científica Terres de l'Ebre.
- ROYO, F.; TORRES, L. DE; CARDERO, S.; CURTO, R.; BELTRAN, J.; ARRUFAT, M.; ARASA, A. (2009). *Plantes del Port II*. Grup de Recerca Científica Terres de l'Ebre.
- ROYO, F.; TORRES, L. DE; CARDERO, S.; CURTO, R.; BELTRAN, J.; ARRUFAT, M.; ARASA, A. (2010). *Plantes del Port III*. Grup de Recerca Científica Terres de l'Ebre.
- RUIZ, J.; AGUILAR, A. (1995). *Els grans mamífers de Catalunya i Andorra*. Barcelona: Lynx Ed.
- XIFRA, J.; MARTÍN, R.; ROVIRA, J.; ARMET, O. (2014). *Guia de la Reserva Freser-Setcases*. Barcelona: Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural.
- VIVES-BALMAÑA, M. V. (1984). *Els amfibis i els rèptils de Catalunya*. Barcelona: Ketres Ed.

Guia de la Reserva dels Ports

Generalitat
de Catalunya

COPATE

CONFERÈNCIA POLITÈCNICA AMBIENTAL
DELLES TERRES DE L'EBRE

ISBN 978-84-393-9757-1

9 788439 397571

